

Odnos percepcije roditeljskog prihvaćanja-odbijanja, straha od intimnosti u odnosima, psihološke prilagodbe te razine samopoštovanja

Zoroja, Andrea

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:593815>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

ANDREA ZOROJA

**Odnos percepcije roditeljskog prihvaćanja-
odbijanja, straha od intimnosti u
odnosima, psihološke prilagodbe te razine
samopoštovanja**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2017.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODJEL ZA PSIHOLOGIJU

ANDREA ZOROJA

**Odnos percepcije roditeljskog prihvaćanja-
odbijanja, straha od intimnosti u
odnosima, psihološke prilagodbe te razine
samopoštovanja**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc.dr.sc. Renata Glavak Tkalić

Zagreb, 2017.

SAŽETAK

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos između percepcije prihvaćanja-odbijanja od strane oca i majke u djetinjstvu, psihološke prilagodbe, samopoštovanja te straha od intimnosti u partnerskim odnosima kod mladih odraslih osoba. U istraživanje su bili uključeni studenti Sveučilišta u Zagrebu, različitih fakultetskih smjerova (N=235, 144 ženskog spola) u dobi od 20 do 30 godina (M=23.11, sd=1.51). Sudionici su ispunili: Upitnik roditeljskog prihvaćanja-odbijanja (verzije za oca i za majku), Upitnik psihološke prilagodbe, Rosenbergov upitnik samopoštovanja te Upitnik straha od intimnosti. Nisu utvrđene značajne spolne razlike u percipiranom roditeljskom prihvaćanju – odbijanju, samopoštovanju, psihološkoj prilagodbi te strahu od intimnosti u odnosima. Strah od intimnosti pozitivno je povezan s percipiranim očevim nediferenciranim odbijanjem i kod muškaraca i kod žena. Kod žena, strah od intimnosti negativno je povezan s percipiranom očevom toplinom – prihvaćanjem, a pozitivno s očevom indiferentnošću – zanemarivanjem i majčinom agresivnošću – neprijateljstvom. Kod muškaraca, strah od intimnosti pozitivno je povezan s očevom agresivnošću – neprijateljstvom. Samopoštovanje je značajno negativno, a psihološka (ne)prilagodba značajno pozitivno povezana sa strahom od intimnosti i kod muškaraca i kod žena. Hijerarhijskom multiplom regresijskom analizom utvrđeno je da kod muškaraca psihološka prilagodba i samopoštovanje imaju značajan nezavisan doprinos objašnjenju straha od intimnosti, dok kod žena samo psihološka prilagodba ima značajan nezavisan doprinos objašnjenju straha od intimnosti.

KLJUČNE RIJEČI: roditeljsko odbijanje-prihvaćanje, strah od intimnosti, psihološka prilagodba, samopoštovanje

ABSTRACT

The aim of this research was to examine the relationship between perception of acceptance – rejection from father and mother in childhood, psychological adjustment, self – esteem and fear of intimacy in interpersonal relationships among young adult people. The research was carried out among students of University of Zagreb from different fields of study (N=235, 144 females), aged between 20 and 30 years (M=23.11, sd=1.51). Respondents completed Parental Acceptance-Rejection Questionnaire - Adult (Mother and Father version), Personality Assessment Questionnaire - Adult, Rosenberg Self-Esteem Scale and Fear of Intimacy Scale. No significant gender differences were found in perceived parental acceptance – rejection, self – esteem, psychological adjustment and fear of intimacy in relationships. Fear of intimacy was positively correlated with perceived paternal undifferentiated rejection among both males and females. Among females, fear of intimacy was negatively correlated with perceived paternal warmth – acceptance, and positively with perceived paternal indifference – neglect, and maternal hostility – aggression. Among males, fear of intimacy was positively correlated with perceived paternal hostility – aggression. Self-esteem was negatively, and psychological (mal)adjustment positively correlated with fear of intimacy in relationships among both males and females. Results of hierarchical multiple regression analyses indicated that among males psychological adjustment and self-esteem made an independent contribution to fear of intimacy, while among females only psychological adjustment made an independent contribution to fear of intimacy.

KEY WORDS: parental acceptance-rejection, fear of intimacy, psychological adjustment, self-esteem

SADRŽAJ

1. UVOD	2
1.1. <i>Teorija roditeljskog prihvaćanja-odbijanja</i>	2
1.2. <i>Strah od intimnosti</i>	6
1.3. <i>Psihološka prilagodba</i>	9
1.4. <i>Samopoštovanje</i>	12
1.5. <i>Povezanost roditeljskog prihvaćanja-odbijanja, psihološke prilagodbe, samopoštovanja te straha od intimnosti u odnosima</i>	14
2. CILJEVI I PROBLEMI	16
2.1. <i>Cilj istraživanja</i>	16
2.2. <i>Problemi istraživanja</i>	16
3. METODA	18
3.1. <i>Sudionici</i>	18
3.2. <i>Instrumenti</i>	18
3.2.1. <i>Upitnik roditeljskog prihvaćanja</i>	18
3.2.2. <i>Upitnik straha od intimnosti</i>	19
3.2.3. <i>Upitnik psihološke prilagodbe</i>	20
3.2.4. <i>Rosenbergov upitnik samopoštovanja</i>	21
3.2.5. <i>Upitnik o osobnim podacima</i>	21
3.3. <i>Postupak</i>	22
4. REZULTATI	23
5. RASPRAVA	30
6. ZALJUČAK	36
7. POPIS LITERATURE	37

1. UVOD

Kako se vremena mijenjaju, svjedoci smo promjena koje se dotiču i stilova roditeljstva i roditeljskih postupaka s djecom za razliku od prijašnjih vremena. Ako za primjer uzmemo kažnjavanje djece možemo uočiti kako se prije u društvu smatralo sasvim prihvatljivo da se dijete fizički kazni ili udari ako se nije ponašalo u skladu s pravilima obitelji ili zajednice, dok ćemo danas na fizičko kažnjavanje djeteta gledati kao zlostavljanje, štoviše kazneno djelo. Roditeljstvo je kompleksan proces koji zahtjeva mnogo truda, znanja i konstantnog učenja. Osim toga, roditelji svoju djecu kroz odgoj pripremaju za njihov daljnji život te odnos koji stvore od ranih dana ostavlja posljedice na različitim područjima ljudskog razvoja i funkcioniranja. Taj odnos je jedinstven i nezamjenjiv, ali i krucijalan u životu svakog pojedinca jer je izvor svega onoga što čovjeku treba u različitim fazama života. Ovdje možemo govoriti o fizičkoj blizini, ljubavi, lijepoj riječi, podršci (emocionalnoj ili materijalnoj), potpori, povjerenju, odobrenju, sigurnosti, pomoći, prihvaćanju i sličnome jer nam je to kao ljudskim bićima izrazito bitno za izgradnju ličnosti, ali i potvrda da vrijedimo. Upravo na tu ličnost roditelji svojim svjesnim ili nesvjesnim postupcima namjerno ili slučajno ostavljaju svoj trag i utječu na njeno formiranje.

No, vrlo je bitno koliko je takav utjecaj katkad koristan, a katkad izrazito štetan. Djeca sama ne znaju i ne mogu prepoznati dobre ili loše obrasce ponašanja jer su sklona idealizirati roditelja koji se postavlja kao moćan i pametan, diviti mu se i željeti ispuniti njegova očekivanja. S druge strane, roditelji svojim ponašanjem šalju poruke djeci kako ih doživljavaju i koliko im je stalo do njih što djeca prihvaćaju i na temelju toga razvijaju svijest o sebi, o drugim ljudima i svijetu oko sebe. Ono na što smo navikli od malih nogu vrlo često nastavljamo činiti i u kasnijoj dobi pa je tako moguće da djeca koja su odrastala u konfliktnim obiteljima vrlo često i sama imaju takvu obitelj ili suprotno, djeca koja su odrastala u podržavajućim i toplim obiteljima sama stvore takvu vlastitu (Del Toro, 2012). Roditeljstvo i važnost utjecaja roditelja na djecu neiscrpni su izvori novih spoznaja i činjenica te područja za provođenje istraživanja kojima bi se nastojala smanjiti njihova kompleksnost i problematika.

1.1. *Teorija roditeljskog prihvaćanja/odbijanja*

Okosnicu ovog rada ponajviše čini teorija Ronalda Rohnera koja već desetljećima stavlja naglasak na međuljudske odnose te posljedice koje proizlaze iz istih, a naziva se

Interpersonalna teorija roditeljskog prihvaćanja-odbijanja (eng. *Interpersonal Parental Acceptance-Rejection Theory - IPART*). To je teorija koja se temelji na brojnim empirijskim dokazima, a odnosi se na proučavanje učinaka, uzroka te poveznica između različitih međuljudskih odnosa tijekom životnog vijeka čovjeka (Rohner, 2016). Počeci razvoja ove teorije datiraju oko 1960. godine kada se znanost, ali i javnost počela uvelike interesirati o pitanjima djece, točnije o zlostavljanju i neprimjerenom ponašanju roditelja spram djece (Rohner, 1986). Nastojalo se spoznati koje sve posljedice takvo neprihvatljivo ponašanje može imati na rast i razvoj djeteta. Također, na ovaj način pokušalo se stati na kraj razmišljanjima da je verbalno ili fizičko kažnjavanje djece jedna od sastavnica odgoja djeteta s obzirom da su djeca bila zlostavljana i mnogo godina prije, no nitko tome nije pridavao dovoljno pažnje i pokušao empirijski dokazati koliko se time šteti djetetu kao pojedincu koji će jednog dana i sam biti roditelj te zrela odrasla osoba. S obzirom na to da je odnos roditelja prema djetetu tema koja je raširena po cijelom svijetu (Del Toro, 2012; Ali, Khaleque i Rohner, 2015), teorija se kroz godine razvija kroz različite kulture i nastoji spoznati što je to slično, a što različito među društvima te postoje li neke činjenice koje možemo smatrati univerzalnim i generalizirati ih na cijelu ljudsku populaciju.

Kako se kroz istraživanja odnosa roditelja i djece s vremenom dolazilo do novih bitnih spoznaja tako se teorija sve više počela graditi i postajati utemeljenom na dokazanim činjenicama. Temeljem brojnih rezultata i dobivenih podataka postavljeno je pet različitih vrsta pitanja na koja se nastoje pronaći odgovori, a ta pitanja kategorizirana su u tri podteorije (Rohner, 2016.):

a) podteorija ličnosti („Je li istina da djeca u svim sociokulturalnim sustavima, rasnim ili etničkim skupinama, rodovima reagiraju na isti način kada se percipiraju kao prihvaćena ili odbijena od strane njihovih roditelja i ostalih privrženih subjekata?“ te „Do koje razine učinci prihvaćanja ili odbijanja u djetinjstvu dopiru u odrasloj dobi?“),

b) podteorija suočavanja („Što određenoj djeci ili odraslima daje bolju sposobnost nošenja s emocijama u usporedbi s većinom ljudi s iskustvom odbijanja u djetinjstvu?“),

c) podteorija i model sociokulturalnog sustava („Zašto su neki roditelji topli i brižni, a neki hladni, agresivni, zanemarujući/odbijajući?“ te „Je li točno da određeni psihološki, obiteljski, društveni i faktori zajednice nastoje biti pouzdano povezani sa svijetom više nego specifične razlike u roditeljskom prihvaćanju-odbijanju?“)

Podteorija ličnosti, kako joj i samo ime kaže, usko je vezana za proučavanje ličnosti, odnosno posljedica koje interpersonalno prihvaćanje i odbijanje imaju na samu ličnost, ali i na psihičko zdravlje pojedinca. Promatrajući društvo i odnose među ljudima, možemo uočiti kako je pojedincu izrazito stalo da bude prihvaćen te da dobiva pozitivne reakcije i odgovore od osoba koje su mu najvažnije (Bjorklund i Pellegrini, 2002). Podrška, iskazivanje brige te pokazivanje pažnje, želja, ugodnost samo su neki od željnih odgovora drugih ljudi iz okoline pojedinca. U životu gotovo svakog pojedinca postoje osobe koje su mu od izrazite važnosti te koje smatra nezamjenjivima i jedinstvenima, a uz njih je kao dijete ili odrasla osoba vezan dugotrajnom emotivnom vezom. Takve osobe nazivamo „značajni drugi“, a one su najčešće roditelji, drugi članovi obitelji, partneri i prijatelji. Kada su u pitanju djeca, roditelji su prema tome jedinstveno bitni i važni za djecu zbog sigurnosti i drugih emocionalnih te psiholoških stanja koja ovise o kvaliteti veze potomka s njegovim jednim ili oba roditelja. Koliko je utjecajna ta veza dijete-roditelj na njegovo kasnije psihološko stanje te razvoj ličnosti dokazuju mnoga istraživanja u kojima je utvrđeno da pojedinci koji su se osjećali odbijano češće iskazuju anksiozna i nesigurna ponašanja (Veneziano, 2003; Khaleque i Rohner, 2011). S obzirom da se ljudska ličnost odnosi na cjelokupan skup predispozicija za odgovaranje i reagiranje, prihvaćanje ili odbijanje utječu na različite segmente naše ličnosti poput: ovisnosti koje osobe mogu iskazivati prema drugim osobama (na primjer, dijete koje je odbijeno od roditelja osjeća potrebu za konstantnim potvrđivanjem i dobivanjem emocionalne podrške) (Veneziano, 2003), utjecaja na samopoštovanje (Bean i Northrup, 2009), mentalne reprezentacije sebe i svijeta oko sebe, pogleda na okolinu, odnosa prema drugim ljudima u međuljudskim odnosima (Lewis i Lamb, 2003) te posebice psihičkog zdravlja te razvoja psihičkih smetnji, poteškoća i poremećaja (Khaleque i Rohner, 2002).

Podteorija suočavanja bavi se proučavanjem kako su neki pojedinci sposobni nositi se sa svakodnevnim postupcima odbijanja bez da takvo okruženje na njih ostavi negativne posljedice kao kod većine drugih ljudi. U ovom području postoje još brojna neodgovorena i neutvrđena pitanja, no temelj ove teorije leži u tome kako pojedinac (dijete ili odrasla osoba) percipira sebe, druge i okolinu te koliko je psihički sposoban oduprijeti se pritisku koji na njega stvara odbijanje od značajnih drugih. Dakle, ovdje možemo govoriti o tome koliko pojedinac shvaća to što mu se događa osobno, koliko sebe smatra odgovornim te koliko ima diferencirani osjećaj o sebi. Prema tome neki pojedinci loše stvari u životu pripisuju sebi smatrajući se odgovornima za negativno zbog nedostatka psiholoških resursa za nošenje s nejasnoćama i dvosmislenim ponašanjima u međuljudskim odnosima. Emocionalna podrška

samo je jedna od sastavnica prihvaćanja od strane roditelja koja je pojedincima izrazito važna te bitna za prilagodbu djevojčica i dječaka, kasnije žena i muškaraca za život. Da bi se osoba koja je u djetinjstvu bila odbijana mogla bolje emocionalno i psihički prilagoditi uz neke osobine poput otpornosti i stabilnosti, potrebno ju je uključiti u neke oblike rada na vlastitim emocijama i razmišljanjima (psihoterapija), ali i povoljna okolina koja pospješuje prilagodbu i usmjerava je u pozitivnom i efikasnom smjeru (uspješnost na poslovnom planu, zadovoljavajuća veza s partnerom te okolina koja osobu čini ispunjenom) (Masten, 2014).

Podteorija i model sociokulturnog sustava bavi se proučavanjem interpersonalnog prihvaćanja-odbijanja među pojedincima te unutar čitavog društva, nastojeći utvrditi neke od uzroka, posljedica i povezanosti koje se nalaze unutar tog područja. U sociokulturni sustav uvrštava se svaki segment okoline djeteta koji na bilo koji način utječe na njega (struktura obitelji, zajednica, organizacije, društvo, različite institucije...). Kao što je rečeno i u podteoriji ličnosti, prihvaćanje ili odbijanje od strane roditelja uvelike utječe na razvoj dječje ličnosti i ponašanja uz predispozicije s kojima se dijete rađa i uz one koje se formiraju na određene načine u okolini u kojoj dijete odrasta. Prema tome, poznato je kako su pojedinci podjednako uvjetovani genetskim zapisom s kojim se rađaju, ali i okolinom u kojoj obitavaju nakon rođenja tijekom cijelog životnog vijeka pa je stoga kod proučavanja djetetove sveukupne ličnosti potrebno u obzir uzeti sve elemente genetskog i utjecaja iz okoline. Ovom teorijom se nastoje objasniti postupci i uzroci roditeljskog prihvaćanja i odbijanja na razini cijelog svijeta te predvidjeti one značajke koje se uočavaju kod svih roditelja. No, kada govorimo o svijetu kao o društvu, ne smijemo ignorirati i zanemariti različitost društva po pitanju kulture, običaja, tradicije i vrijednosti koje jednu zajednicu razlikuje od druge te također, ono što je društvena norma i obveza jednog društva, nije nužno i drugoga. Postoje još neke odrednice uspješnosti dječjeg razvoja s obzirom na odnos njihovih roditelja prema njima u djetinjstvu, a to je i obiteljska struktura (Riggio, 2004). Pritom se misli na to je li dijete tijekom svog odrastanja bilo odgajano od strane oba roditelja ili samo jednog. Odrastanje u visoko konfliktnim obiteljima i prolaženje kroz razvod roditelja povezani su s dugoročnim posljedicama koje imaju negativan učinak na stanje djeteta ili djece (Burns i Dunlop, 1998; Amato, Loomis, & Booth, 1995; prema Riggio, 2004; Del Toro, 2012). Promatrajući razlike između sudionika čiji su roditelji rastavljeni i onih čiji su roditelji još uvijek u braku, Riggio (2004) je došao do sljedećih zaključaka: konflikti između roditelja dovode do nekvalitetnog odnosa između roditelja i djece koji je obilježen nedostatkom pokazivanja podrške i emocija, narušen odnos uočava se posebno između očeva i djece jer se očevi percipiraju kao udaljeni

od obitelji za razliku od brižnih majki s kojima se kvaliteta odnosa mijenja na bolje, a sličan učinak uočen je i u daljnjim društvenim odnosima pri čemu osiromašen odnos između oca i djeteta dovodi do višeg stupnja anksioznosti u partnerskim odnosima, dok se na majku takvi nalazi ne mogu primijeniti.

Roditeljsko prihvaćanje–odbijanje bipolarna je dimenzija, kod koje je na jednom kraju kontinuuma prihvaćanje od strane roditelja, a na drugom kraju kontinuuma nalazi se odbijanje od strane roditelja. Roditeljsko prihvaćanje očituje se kroz toplinu, pažnju, njegu, brigu, zabrinutost, skrb ili ljubav koju roditelji iskazuju i osjećaju prema svojoj djeci, a roditeljsko odbijanje se odnosi na izostanak ili značajan nedostatak osjećaja i ponašanja povezanih uz prihvaćanje djeteta koje za posljedicu imaju različite oblike psihičkih i fizičkih bolnih emocija i ponašanja (Rohner, 1986). Unutarnja stanja i osjećaji roditelja mogu se iskazati kroz toplinu ili hladnoću, agresivnost, zanemarivanje i nediferencirano odbijanje. Prema tome, odbijanje se može promatrati kroz nekoliko perspektiva: kao hladno i neafektivno ponašanje prema djetetu, kao agresivnost i neprijateljstvo, kao indiferentnost i zanemarivanje djeteta ili kao nediferencirano odbijanje (Rohner, 2016). Važno je istaknuti da se agresivnost roditelja može iskazati na fizički (npr. udaranje, grebanje i guranje) ili verbalni način (npr. psovanje, izgovaranje okrutnih, ponižavajućih stvari o djetetu i sarkazam), dok isto vrijedi i za roditeljsku toplinu koja može biti fizička (npr. ljubljenje, grljenje i milovanje) ili verbalna (npr. hvaljenje i davanje komplimenata). Bitno je također naglasiti da veza između indiferentnosti kao internog motivatora i zanemarivanja kao ponašajnog odgovora nije tako direktna kao veza između neprijateljstva i agresije (Rohner, 1986). Uskraćivanje materijalne i fizičke brige za dijete, ali i nemogućnost roditelja da primjereno odgovore na socijalne i emocionalne potrebe djeteta pokazatelji su roditeljskog zanemarivanja djeteta. Roditelji koji zanemaruju svoje dijete često ne obraćaju pažnju na djetetove potrebe za uspjehom, brigom, pomoći ili pažnjom, mogu biti nedostupni i u fizičkom i u psihičkom smislu te se zbog toga dijete osjeća nevoljeno ili odbačeno.

1.2. *Strah od intimnosti*

Međuljudski odnosi, izvor su sreće, ispunjenosti i ushita, ali i s druge strane boli, tuge i potonuća. Prema tome, na partnerske odnose moglo bi se gledati kao na kontinuum koji se jedne strane sadrži izrazito ugodne emocije, osjećaje, razmišljanja i ponašanja, a s druge strane kontinuuma izrazito neugodne. Ljubav je pojava ili stanje koje kod pojedinaca ima vrlo

veliku i bitnu ulogu, štoviše često i najvažniju s obzirom na to da ljudi često svoje cjelokupno stanje izjednačavaju s partnerskom situacijom (Hook, Gerstein, Detterich i Gridley, 2003). Većina stručnjaka slaže se da intimnost u odnosima uključuje osjećaj bliskosti, privrženosti i zajedničkog razumijevanja (Vangelisti i Beck, 2007). Intimnost kao pojava unutar međuljudskih odnosa može se promatrati na nekoliko načina: kao sposobnost koju različiti pojedinci posjeduju u različitim stupnjevima, kao oblik socijalne interakcije, kao motivacija koja usmjerava ponašanje ljudi ili kao kvaliteta međuljudskih odnosa. Na to kakav je odnos razvijen s partnerom utječu mnoge pojave i događaji, a jedan od njih je odnos okoline, odnosno članova obitelji i značajnih drugih prema osobi u djetinjstvu.

Rana privrženost i povezanost mogu formirati osjećaj potpunosti i sigurnosti ili pak anksioznosti i nesigurnosti koje mogu perzistirati čitav život (Hook i sur., 2003). Razvoj romantične intimnosti u partnerskim odnosima te kvalitete i osobina tih odnosa također se veže za rano djetinjstvo (Del Toro, 2012). Odnos između djeteta i njegovih roditelja pomaže mu da razvije temeljne standarde za bliske odnose kao što su prijateljstvo i romantične veze. Ako se djeca u djetinjstvu osjećaju neshvaćeno ili kao da ih nitko ne doživljava teško će kao odrasli povjerovati da ih netko zaista može voljeti i cijeliti (Vangelisti i Beck, 2007). Takvi negativni osjećaji o sebi samima koji se rano razvijaju, postanu duboko ukorijenjeni dio slike o sebi koje osoba ima tijekom odrastanja. Zbog toga dolazi do unutarnjeg konflikta kada se pojavi osoba koja im iskazuje ljubav i pozitivne osjećaje jer takvo ponašanje nije u skladu s onim što je osoba navikla dobivati od značajnih drugih iz svoje okoline. Djeca obrasce ponašanja koje su usvojili tijekom odrastanja, od roditelja ili značajnih drugih osoba, prenose na kasniji život i prilagođavaju im svoje daljnje funkcioniranje u partnerskim vezama i odnosima. Djeca i odrasli koji su u djetinjstvu bili odbijeni od strane roditelja vrlo često konstruiraju mentalne predodžbe o međuljudskim odnosima i vezama kao o stanjima koja su nesigurna, sumnjiva, nepredvidljiva, ali i bolna zbog čega se kod kasnijeg sklapanja i ulaska u veze kod odbijenih pojedinaca može uočiti iskazivanje straha od intimnosti (Phillips, Wilmoth, Wall, Peterson, Buckley i Phillips, 2013).

Descunter i Thelen (1991) definirali su strah od intimnosti kao anksioznošću inhibirani kapacitet pojedinca da razmjenjuje misli i osjećaje od osobnog značaja s drugom osobom koja mu je jako važna. Autori navode tri bitne značajke koje određuju da intimnost zaista postoji: sadržaj (odnosi se na razmjenu osobnih podataka ili informacija), emotivna valencija (jaki osjećaji koji se javljaju kada se podaci ili informacije razmjenjuju) te ranjivost (visoko poštovanje osobe koja prima podatke ili informacije). Kada dođe do stanja u kojem je teško

emotivno vjerovati drugoj osobi, ideja o intimnosti se pomalo narušava i dolazi do stanja nepovjerenja i nesigurnosti. Stoga, osobe koje iskazuju visoku razinu straha od intimnosti nevoljko dijele svoje osobne informacije, osobna razmišljanja i osjećaje što može biti rezultat prethodnog neuspješnog pokušaja otkrivanja emocija drugoj osobi (Emmons i Colby, 1995; prema Thelen, Vander Wal, Muir Thomas i Harmon, 2000). Prema tome, osobe s visokom razinom straha od intimnosti mogu tražiti za partnera pojedince s niskom razinom intimnosti, odnosno osobe koje ne dijele, ali i ne traže od partnera dijeljenje osobnih informacija. S druge strane, previše učestalog otvaranja i otkrivanja svome partneru može također negativno utjecati na intimnost u odnosu (Vangelisti i Beck, 2007). Autori navode kako je izrazito bitno procijeniti razinu otkrivanja koja se smatra prihvatljivom zbog toga što se u protivnom narušava intimnost, odnosno pretjerano otkrivanje može biti štetno za odnos. Takav učinak može imati i otkrivanje koje je izazvano pod pritiskom (na primjer, kada je netko primoran otkriti nešto o sebi, a zapravo to ne želi učiniti).

Iako su Descunter i Thelen (1991) postavili definiciju straha od intimnosti kojom su se svi ostali istraživači vodili, novijim istraživanjima došlo je do nekih promjena u konstruiranju onoga što strah od intimnosti zapravo znači. Tako su Sobral i Costa u svom radu istaknule da se strah od intimnosti ne referira samo na strah od izmjene osjećaja i misli već i na strahu od ovisnosti (Sobral i Costa, 2015; prema Sobral, Matos i Costa, 2015). Prema autoricama, koncept strah od intimnosti sastoji se od dva elementa: strah od gubitka sebe i strah od gubitka drugog. Ono što je karakteristično za obje skupine jest osjećaj nelagode u intimnosti, no postoje razlike u razlozima javljanja te nelagode. Kod osoba s visokom razinom straha od gubitka sebe osjećaj nelagode se javlja zbog međuzavisnosti u odnosu koju intimnost zahtjeva, dok se kod osoba s visokom razinom straha od gubitka drugog osjećaj nelagode stvara ponajviše zbog straha od izlaganja sebe na način zbog kojega bi izgubili odobrenje druge osobe, odnosno partnera.

Kako bi provjerili svoje pretpostavke, autorice su u istraživanje uključile 240 heteroseksualnih parova koje su ispitale o odnosu između privrženosti (anksiozne i izbjegavajuće) za partnera, prisjećanja roditeljskog ponašanja tijekom adolescencije i straha od intimnosti promatranog kroz navedene dvije dimenzije. Rezultati upućuju da se kod žena povećava strah od gubitka sebe kada su u vezi s anksioznim partnerom, odnosno kada partner traži preveliku količinu pažnje i bliskosti. S druge strane, kod muškaraca anksiozna partnerica povećava oba elementa straha od intimnosti što nam govori da muškarci koji imaju želju i potrebu za intimnošću također mogu osjetiti strah od intimnosti. Po pitanju izbjegavajuće

privrženosti primijećene su razlike među spolovima. Žene koje izbjegavaju intimnost nisu iskazivale strah od intimnosti već joj nisu pridavale veliku pažnju, dok je kod muškaraca izbjegavanje bilo izrazito povezano s dimenzijom straha od gubitka sebe jer muškarci koji iskazuju strah od intimnosti najčešće žele biti bliski (pokazatelj anksiozne privrženosti), ali oni izbjegavaju tu intimnost (pokazatelj izbjegavajuće privrženosti) upravo zbog straha od bliskosti.

Neslaganje partnera u razini želje za intimnošću ili straha od intimnosti može također biti jedan od uzroka problema u odnosima, a razlike u tome često se nalaze između spolova (Thelen i sur., 2000). Tradicionalno, žene više teže za većom prisnosti i bliskosti, dok su muškarci ponajviše usmjereni na autonomiju (Hatfield, 1984; prema Thelen i sur., 2000), što je vidljivo i u tome što žene češće traže partnere koji iskazuju svoje osjećaje i otkrivaju svoje osobne informacije (Greenfield i Thelen, 1997). Razlika između spolova može se uočiti i kod definiranja intimnosti s obzirom da za žene ona predstavlja ljubav i iskazivanje pozitivnih osjećaja, dok muškarci na to gledaju kao seksualno ponašanje i fizičku privlačnost (Ridley, 1993; prema Hook i sur., 2003). Koliko je za žene važna intimnost vidljivo je i kod promatranja izdržljivosti odnosa između osoba različitih razina straha od intimnosti (Thelen i sur., 2000). Razina straha od intimnosti kod ženinog partnera pokazuje se važnijom za izdržljivost odnosa nego razina straha od intimnosti kod muškarčeve partnerice zbog toga što ženama nisu važne samo razine straha koji njihov partner pokazuje već i povezanost te usklađenost između ženine stvarne i željene razine intimnosti. Ako između stvarne i željene intimnosti ne postoji korelacija, žena će prekinuti odnos, što je češći slučaj nego da ostaju u takvim odnosima.

1.3. *Psihološka prilagodba*

Prema Teoriji roditeljskog prihvaćanja-odbijanja, percepcija prihvaćanja, odnosno odbijanja od strane privrženih figura tijekom cijelog životnog vijeka, a osobito u djetinjstvu i adolescenciji, povezana je sa specifičnim oblikom psihološke prilagodbe svugdje u svijetu bez obzira na razlike u jezicima, kulturama, rasi, spolu i sličnim obilježjima (Khaleque i Rohner, 2011; Ali i sur., 2015). Poznato je kako odnos roditelja i djeteta može prouzročiti razvoj i odrastanje bez poteškoća uz mnogo ljubavi, brige i posvećivanja vremena, ali i sasvim suprotno, odrastanje uz osjećaj manje vrijednosti, neželjenosti i hladnoće od strane roditelja. Potonje je upravo ono što predstavlja interes mnogih stručnjaka iz različitih krajeva svijeta jer

se tu stavlja naglasak na izrazito teške posljedice koje pojedinac prenosi iz djetinjstva u odraslu dob.

Promatranjem djece koja su bila odbijena od strane roditelja te značajnih drugih ili odraslih koji se prisjećaju iskustava odbijanja uočena je mogućnost da se takve osobe razviju u vrlo anksiozne i nesigurne, ali i da postoji tendencija da se kod njih razvije skup od sedam osobina ličnosti koje su usko vezane sa psihološkom neprilagođenosti (Khaleque i Rohner, 2002). U ponašanju osoba koje percipiraju odbijanje od roditelja mogu se uočiti:

ljutnja, neprijateljstvo, agresija, pasivna agresija ili problemi s upravljanjem s ljutnjom i agresivnošću; ovisnost ili obrambena neovisnost zavisno o obliku, učestalosti, trajanju, prolasku vremena i intenzitetu percipiranog odbijanja i roditeljske kontrole; narušeno samopoštovanje; narušena samoadekvatnost; emocionalna neresponzivnost; emocionalna nestabilnost i negativan pogled na svijet.

Agresivnost i neprijateljstvo u odrasloj dobi povezani su s emocionalnim zlostavljanjem u djetinjstvu (Rohner i Rohner, 1980, prema Nicholas i Bieber, 1996), ali i s fizičkim zlostavljanjem od strane roditelja (Briere i Runtz, 1990, prema Nicholas i Bieber, 1996). Autori navode kako su rezultati istraživanja neusklađeni, no svi vode k istome zaključku: bilo kakav oblik zlostavljanja djece u njihovoj ranoj dobi od strane jednog ili oba roditelja uz istovremenu nisku razinu prihvaćanja i iskazivanja pozitivnih emocija povezani su s osjećajem neprijateljstva i agresivnosti u odrasloj dobi bez obzira radi li se o djetetu ženskog ili muškog spola.

Djeca koja su odgojena u pozitivnoj, toploj okolini koja je pravovremeno i na pravi način odgovarala njihovim potrebama sigurna su koga tražiti u određenim trenucima zadovoljenja njihovih potreba (na primjer, kada su umorni, prestrašeni, gladni...) te će kao odrasli uz odnos s partnerom, koji im pruža sigurnu bazu te koji je brižan, pokazivati veću razinu neovisnosti i samopouzdanja (Feeney, 2007). Kod odnosa između ovisnosti i neovisnosti velik naglasak se stavlja na emocionalno stanje osobe koje može rezultirati potpunim zatvaranjem u svrhu izbjegavanja i zaštite od daljnjeg povređivanja što dovodi do stanja da osobe imaju problema s izražavanjem pozitivnih emocija, osobito ljubavi, ali i mogućnosti i znanja prihvaćanja istih od drugih osoba. S druge strane, osobe koje ne iskazuju stalnu potrebu za pozitivnim emocijama te je poriču i često sami odbijaju osobe koje su odbile njih su obrambeno neovisne osobe. Kod njih također postoje trenuci žudnje za podrškom i pozitivnim odgovorom, no oni je vrlo često nisu sposobni prepoznati.

Način na koji pojedinac pristupa drugoj osobi i sudjeluje u međuljudskim odnosima pokazatelj je njegovih socijalnih kompetencija i vještina koje se formiraju kako čovjek odrasta, a koje se također smatraju jednim od posljedica roditeljskog prihvaćanja (Cheung, & McBride-Chang, 2008; Kim, Han, & McCubbin, 2007; Swanson, Valiente, Lemery-Chalfant, & O'Brien, 2011, prema Putnick i sur., 2014). Suprotno tome, izbjegavanje kontakata s drugim osobama te kretanje u vrlo uskom socijalnom krugu neki su od znakova poteškoća u međuljudskim odnosima koje proizlaze iz roditeljskog odbijanja (Khaleque i Rohner, 2002). Takva ponašanja nije neobično uočiti kod osoba koje imaju nisku razinu samopoštovanja i samoadekvatnosti. Samopoštovanje se pritom odnosi na mišljenje o vlastitoj vrijednosti koju pojedinac ima za sebe, a samoadekvatnost se s druge strane odnosi na procjene koje pojedinac donosi o vlastitoj kompetenciji i sposobnosti za izvršavanje određenih zadataka (Rohner, 1986). Zbog toga što su se kao djeca i odrasli osjećali nevoljeno od strane značajnih drugih, takve osobe razvijaju mišljenje da nisu vrijedni biti voljeni, nisu dovoljno sposobni, nemaju potrebna znanja i vještine da bi se nekome sviđali ili da bi zadovoljili osobne potrebe druge osobe, smatraju se nezanimljivima te posjeduju lošu sveukupnu sliku o sebi (Rohner, 2016).

Problem vezan uz emocije uočava se kod osoba koje vrlo teško pokazuju i izražavaju vlastite emocije (Rohner, 1986). Lakoća, ugodnost i spontanost u iskazivanju emocija unutar odnosa s bliskim osobama pokazatelji su emocionalne rezpozivnosti. Simetričnost u emocionalnoj rezpozivnosti uvelike utječe na razvoj i kvalitetu veze između ljudi, neovisno o tome radi li se o prijateljima, partnerima ili članovima obitelji (Gottman, 1982, prema Rohner, 1986). Problemi se pojavljuju zbog toga što emocionalno nerespozivne osobe drže emotivnu distancu prema osobama iz okoline, imaju poteškoća s prepoznavanjem, reagiranjem te izražavanjem emocija i osjećaja, nesposobne su održavati i stupiti u intiman odnos, a katkada se ponašaju hladno i rezervirano (Rohner, 1986).

Negativna slika o sebi, negativna iskustva s jednim ili s oba roditelja iz djetinjstva, loše nošenje sa svakodnevnim poteškoćama i problemima te loše socijalne kompetencije i nesposobnost održavanja međuljudskih odnosa škode emocionalnom stanju osobe, štoviše čine ga vrlo nestabilnim. Odbijane osobe će se češće emocionalno uzrujati u situacijama u kojima su suočeni sa stresnom situacijom nego prihvaćene osobe koje su se zbog emocionalne staloznosti sposobne efikasno nositi se s istom (Rohner, 2016). Nemogućnost nošenja s najmanjim stresom i naporima iz dana u dan koji prouzrokuju emocionalnu uzrujanost, ljutnju, zabrinutost, napetost i razdražljivost ukazuju na emocionalnu nestabilnost kod osobe (Rohner, 1986). Osim navedenog, emocionalno nestabilne osobe karakterizira i izmjena

raspoloženja iz jednog ekstrema u drugi (na primjer, osoba koja je opuštena postane izrazito napeta i živčana) ukoliko dođe do pojave neočekivane prepreke, nekih teškoća ili razočarenja koje osoba nije u stanju riješiti.

Kako pojedinac gleda na svijet oko sebe još je jedan od koncepata koji se mogu promatrati kao kontinuum s obzirom na to da se svijet može gledati kao mračno, loše, nesigurno, neprijateljsko, nezadovoljavajuće, opasno, nepouzdana mjesto za život, ali i na sasvim suprotan način. Nije stoga neobično što osobe koje na sve oko sebe gledaju na negativan način procjenjuju život kao jedno loše iskustvo i u njemu ne vide ništa pozitivno i vrijedno (Rohner, 1986).

1.4. *Samopoštovanje*

Samopoštovanje se prvenstveno odnosi na vrednovanje samog sebe, onoga što činimo i onoga što postizemo u životu, zapravo kako bismo se ocijenili kada gledamo svoju cjelokupnu sliku, identitet (Robins, Trzesniewski, Tracy, Gosling i Potter, 2002). Osim na one protekle i učinjene postupke koje možemo gledati iz trenutačne perspektive, samopoštovanje procjenjujemo i kroz očekivanja koja imamo o sebi za naš sadašnji, ali i daljnji život. Samopoštovanje se kao i mnogi drugi konstrukti u psihologiji promatra kao kontinuum s dva ekstremna i suprotna pola, pa je prema tome moguće razlikovati osobe s visokim i osobe s niskim samopoštovanjem (Miljković i Rijavec, 2008). Autorice navode kako je pritom nužno naglasiti da osobe koje imaju visoko samopoštovanje potrebno diferencirati od osoba s narcisoidnim poremećajem koji predstavlja jedan od oblika psiholoških poremećaja ličnosti.

Osobe visokog samopoštovanja vrlo su svjesne sebe i svojih osobina, kako vrlina tako i mana. Za njih se može reći da su usmjerene na uspjeh zbog toga što su svjesni svojih sposobnosti, vještina i mogućnosti pa si stoga vrlo često postavljaju visoke i zahtjevne ciljeve. Pozitivno mišljenje koje imaju o svojim kompetencijama rezultat je brojnih iskustava koja su prošli i u kojima su se sami sebi dokazali pa stoga pokazuju potrebu za novim iskustvima. Uz to je usko vezana i ambicioznost na različitim poljima, a uz dinamičnost i aktivnost koje su još neke od njihovih karakteristika, ne čudi što su takve osobe izrazito prihvaćene u društvu i uspješnije u sklapanju odnosa.

S druge strane, osobe niskog samopoštovanja karakterizira osjećaj manje vrijednosti. Njihova slika o sebi je izrazito negativna te se vrlo često opisuju kao nesposobnima,

neinteligentnima, neprivlačnima, neuspješnima na različitim poljima, osobe koje ne mogu ponuditi mnogo jer nisu kreativne, zanimljive, domišljate i ni po čemu posebne poput drugih ljudi. Kod takvih osoba motivacija da promjene mišljenje o sebi teško se pronalazi jer svoje neuspjehe su skloni pripisivati isključivo svojim osobinama zanemarujući okolinske utjecaje. Svako neuspješno iskustvo samo im je dodatna potvrda da su bezvrijedni. Nesigurnost se očituje u svim segmentima njihova djelovanja, a ponajviše u međuljudskim odnosima i komunikaciji s drugim ljudima, zbog čega ne govore otvoreno o svojim osjećajima i stavovima, a pokazuju i zabrinutost oko toga kako će ih drugi ljudi shvatiti i kako će reagirati na ono što im iznose.

Kod definiranja samopoštovanja kod odraslih osoba u obzir moramo uzeti različite segmente: prisjećanje roditeljskog prihvaćanja-odbijanja u djetinjstvu (Rohner, 1986), strukturu obitelji (Heard, Gorman i Kapinus, 2008) te podršku i prihvaćanje od strane partnera (Murray, Rose, Bellavia, Holmes i Kusche, 2002). Ukoliko se odrasli sjećaju da kao djeca nisu bili voljeni od svojih privrženih figura, postoji vjerojatnost da će se i u odrasloj dobi osjećati kao da ih nitko ne voli, ali i da nisu vrijedni da budu voljeni (Rohner, 1986; Khaleque i Rohner, 2011). Kod takvih osoba moguće je uočiti i razmišljanje kako oni nisu dovoljno dobri da bi se njihove potrebe i želje zadovoljile zbog negativnih iskustava iz djetinjstva, ali i stava da nisu sposobni zadovoljiti svoje bazične potrebe – potrebu za ljubavi i potrebu za prihvaćanjem. Djeca koja odrastaju u odbijajućem okruženju pri formiranju svog identiteta pripisuju si negativne čimbenike i tako grade pojam o sebi kao nesigurne, bezuspješne osobe koja nije vrijedna pažnje i brige drugih ljudi (Blackhart, Nelson, Knowles i Baumeister, 2009). Svakako, bitno je razumjeti da disfunkcionalnost obitelji poput roditeljskih svađa, zlostavljanja te razvodi sa sobom nose negativne učinke na dijete i pojam kako se njega doživljava (Heard i sur., 2008), a ostavlja kratkoročne i dugoročne posljedice koje se očituju na akademskom, društvenom i psihološkom polju (Amato & Booth, 1991; Amato & Keith, 1991; Booth & Edwards, 1990, prema Riggio, 2004). Odrastajući u takvim obiteljima pojedinac može stvoriti i negativnu sliku o partnerskim odnosima, smatrajući ih također izvorima nesigurnosti i neuspješnosti (Murray i sur, 2002). Zbog toga prilikom ulaska u partnerske odnose ljudi podešavaju osjećaj privrženosti i vezanosti na načine koji će ih osigurati i zaštititi od mogućnosti ponovnog odbijanja, a kada partnera vide kao osobu koja ih prihvaća i koja im uzvraća ljubav sami sebi dopuštaju vezanje za njega ili nju, a samim time im se povećava razina samopoštovanja. Društvo ima bitan utjecaj na pojedinca jer ono što čujemo od drugih o nama samima nije garancija da takvi zaista i jesmo, no bitno je znati

oduprijeti se davanju potpune važnosti tuđem mišljenju povrh našeg vlastitog (Mijković i Rijavec, 2008).

1.5. Povezanost roditeljskog prihvaćanja-odbijanja, psihološke prilagodbe, samopoštovanja te straha od intimnosti u odnosima

Brojnim istraživanjima Ronalda Rohnera i njegovih suradnika iz cijelog svijeta, okupljenih u istraživačkom društvu ISIPAR (International Society For Interpersonal Acceptance-Rejection), koja su provedena u zadnjih nekoliko desetljeća, utvrđeno je da roditeljsko prihvaćanje-odbijanje djeteta ima velik utjecaj na kognitivni, socijalni i emocionalni razvoj djeteta. Vrlo često se naglasak stavljao i na razlike u odnosu majke i djeteta te oca i djeteta te mogu li se utvrditi određene različitosti u pristupu majke i oca prema djeci. S obzirom na to da se majke tradicionalno smatraju brižnijima i emocionalno otvorenijima od očeva (Janong, 2001), postoje neusklađenosti u pridavanju veće važnosti majkama ili očevima u odgoju djeteta. Neki su se istraživači usmjerili isključivo na proučavanje odnosa očeva i sinova (Naus i Theis, 1994) te očeva i kćerki (Scheffler i Naus, 1999). U oba istraživanja nastojala se utvrditi povezanost između razine straha od intimnosti, razine samopoštovanja te prihvaćajućim ponašanjima oca poput topline, podrške, potpore i slično. Bez obzira radilo se o muškim ili ženskim sudionicima utvrđeno je da su očevo prihvaćanje i toplina negativno povezani s razinom straha od intimnosti, a pozitivno s razinom samopoštovanja. Drugim riječima, očeva naklonost i pozitivna ponašanja prema djeci smanjuju razinu osjećaja neugode u razmjeni intimnih informacija u kasnijim partnerskim odnosima te povećavaju razinu vlastite slike o sebi. Janong (2001) je svojim istraživanjem pokušao potvrditi navedene rezultate, no značajne rezultate dobio je jedino u odnosu razine straha od intimnosti i razine samopoštovanja, na način da se kod osoba s niskom razinom samopoštovanja uočila veća razina straha od intimnosti, dok se očevo i majčino ponašanje nije pokazalo značajno povezano sa strahom od intimnosti.

Pregledom dosadašnjih istraživanja može se zaključiti da nedostaju suvremeni radovi na ovu temu te da bi proučavanje povezanosti roditeljskog ponašanja te razvoja (psihičkog, emocionalnog, socijalnog) njihovih potomaka bilo izrazito korisno za društvo općenito, a ponajviše kao smjernice kojima bi se roditelji mogli voditi u svojim metodama odgoja. Također, neusklađenosti u nalazima provedenih istraživanja iziskuju detaljnije proučavanje odnosa roditelja i djece i posljedica koje taj odnos ima na partnerske i romantične odnose

djece, kao i na samopoštovanje. S druge strane, osobe koje su u djetinjstvu bile odbijane mogu uvidjeti pogrešne obrasce ponašanja oba ili jednog roditelja koje ne žele usvojiti i dalje prenositi na svoje potomke.

2. CILJEVI I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA

2.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je ispitati odnos straha od intimnosti u partnerskim odnosima, percipiranog roditeljskog prihvaćanja-odbijanja, psihološke prilagodbe te razine samopoštovanja kod mladih odraslih osoba.

2.2. Problemi istraživanja

U skladu s ciljem istraživanja formulirani su slijedeći problemi:

1. Ispitati postoje li spolne razlike u percepciji roditeljskog prihvaćanja-odbijanja u djetinjstvu (toplina-prihvaćanje, agresivnost-neprijateljstvo, indiferentnost-zanemarivanje i nediferencirano odbijanje), samopoštovanju, psihološkoj prilagodbi te strahu od intimnosti u odnosima.

Hipoteza: Očekuje se da neće biti spolnih razlika u percepciji roditeljskog prihvaćanja-odbijanja te psihološkoj prilagodbi, dok se kod samopoštovanja i straha od intimnosti u odnosima očekuju spolne razlike na način da žene iskazuju nižu razinu samopoštovanja te višu razinu straha od intimnosti.

2. Ispitati postoji li povezanost između percipiranog roditeljskog prihvaćanja-odbijanja u djetinjstvu, samopoštovanja, psihološke prilagodbe te straha od intimnosti u odrasloj dobi.

Hipoteza: Očekuje se da će percipirano roditeljsko ponašanje u djetinjstvu biti značajno povezano sa strahom od intimnosti u odrasloj dobi kod mladića i djevojaka. Percipirana toplina-prihvaćanje roditelja bit će negativno povezana sa strahom od intimnosti, a ostali oblici percipiranog roditeljskog ponašanja (agresivnost-neprijateljstvo, indiferentnost-zanemarivanje i nediferencirano odbijanje) bit će pozitivno povezani sa strahom od intimnosti.

3. Ispitati doprinos percipiranog roditeljskog prihvaćanja-odbijanja, samopoštovanja te psihološke prilagodbe objašnjenju straha od intimnosti u odrasloj dobi.

Hipoteza: Očekuje se da će dimenzije roditeljskog prihvaćanja-odbijanja, samopoštovanje te psihološka prilagodba imati značajan doprinos u objašnjenju straha od intimnosti u odrasloj dobi, na način da će visoka razina roditeljskog odbijanja, niska razina samopoštovanja te niska razina psihološke prilagodbe značajno doprinijeti izraženijim strahom od intimnosti.

3. METODA

3.1. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 235 studenata (144 studentica i 91 student) diplomskih studija Sveučilišta u Zagrebu u dobi između 20 i 30 godina ($M=23.11$, $sd=1.508$). Uzorak je bio prigodan. Roditelji većine sudionika bili su u braku (82,1%) i srednje stručne spreme (očevi=53,2% i majke=53,6%) ili visoke stručne spreme (očevi=21,2% i majke=21,7%). Većina sudionika svoj materijalni status procjenjuje prosječnim (75,3%), dok ih 18,7% procjenjuje svoj materijalni status iznadprosječnim te samo 6% ispodprosječnim.

3.2. Instrumenti

3.2.1. Upitnik roditeljskog prihvaćanja-odbijanja

Upitnik roditeljskog prihvaćanja/odbijanja-PARQ (eng. Parental Acceptance/Rejection Questionnaire; R. P. Rohner, 2005) je instrument samoprocjene konstruiran za mjerenje individualne percepcije roditeljskog prihvaćanja i odbijanja. U ovom istraživanju korištena je skraćena verzija originalnog upitnika koja se sastoji od 24 čestice i to dvije paralelne forme od kojih se jedna odnosi na procjenu majke (PARQ-Mother Questionnaire), a druga na procjenu oca (PARQ-Father Questionnaire). Svaka čestica upitnika sadrži određeni opis ponašanja majke, odnosno oca, prema ispitaniku. Zadatak ispitanika je da za svaku tvrdnju izabere jedan od predloženih odgovora na Likertovoj skali od 4 odgovora (*gotovo uvijek točno*– 1 do *gotovo uvijek netočno*– 4) ovisno o tome u kojoj mjeri smatra da navedeno ponašanje odgovara ponašanju njegove majke ili oca u razdoblju kada je ispitanik imao između 7 i 12 godina. Upitnik se sastoji od četiri subskale koje mjere sljedeće dimenzije:

- roditeljska toplina/prihvaćanje – mjeri percipiranu toplinu i ljubav od strane roditelja, a roditeljsko prihvaćanje djece očituje se kroz iskazivanje ljubavi prema njima riječima i/ili postupcima (npr. uvažavanje njihovih potreba, zainteresiranost za njihove aktivnosti i sl.)
- roditeljska agresivnost/neprijateljstvo – mjeri one postupke roditelja koje dijete percipira kao agresivne i neprijateljske, a mogu se očitovati kao fizička i verbalna agresivnost

- roditeljska indiferentnost/zanemarivanje – mjeri percipiranu indiferentnost i zanemarivanje od strane roditelja, koja se očituje u nezainteresiranosti roditelja za dijete te nereagiranju na djetetove fizičke i emocionalne potrebe
- roditeljsko nediferencirano odbijanje – mjeri doživljaj ispitanika da su nevoljeni bez nužnog osjećaja neprijateljskog/agresivnog ili prekomjerno indiferentnog/odbijajućeg ponašanja od strane njihovih roditelja.

Rezultat svakog ispitanika može se izraziti na svakoj pojedinoj subskali, kao ukupan rezultat (Indeks prihvaćanja/odbijanja, IPO) te kao složeno odbijanje roditelja (SOD). Rezultat ispitanika na svakoj subskali dobiva se zbrajanjem danih procjena za odgovarajuće čestice, uz obrnuto kodiranje pojedinih čestica. Ukupan rezultat ispitanika (IPO) je zbroj rezultata na sve četiri subskale uz prethodno obrnuto bodovanje na subskali toplina/prihvaćanje kako bi se formirala mjera percipirane hladnoće/odbijanja. Ukupni rezultat na subskali toplina-prihvaćanje kreće se u rasponu od 8 do 32 boda, na subskalama agresivnost-neprijateljstvo te indiferentnost-zanemarivanje kreće se u rasponu od 6 do 24, dok se na subskali nediferencirano odbijanje kreće u rasponu od 4 do 16 bodova. Ukupna mjera prihvaćanja-odbijanja kreće se u rangu od 24 (maksimalno percipirano prihvaćanje) do 96 (maksimalno percipirano odbijanje) bodova. Rezultat ispitanika koji izražava složeno odbijanje roditelja (SOD) dobiva se zbrajanjem čestica subskala agresivnost/neprijateljstvo, indiferentnost/zanemarivanje i nediferencirano odbijanje. Viši ukupan rezultat na svim subskalama, veće složeno odbijanje kao i veći Indeks prihvaćanja/odbijanja znači veće percipirano roditeljsko odbijanje osim za subskalu topline/prihvaćanja kod koje veći rezultat znači veće percipirano prihvaćanje od strane roditelja.

Upitnik je u prethodnim istraživanjima pokazao dobru pouzdanost i valjanost (Rohner, 2005). Cronbachov alfa se za procjenu očeva ponašanja kreće od 0,81 za skalu nediferencirano odbijanje do 0,93 za skalu toplina-prihvaćanje, dok se za procjenu majčina ponašanja raspon kreće od 0,72 za skalu indiferentnost-zanemarivanje do 0,87 za skalu toplina-prihvaćanje.

3.2.2. Upitnik straha od intimnosti

Upitnik straha od intimnosti (eng. Fear of Intimacy Scale – FIS) mjera je samoprocjene čija je svrha procijeniti određenu varijablu koja utječe na intimnost u bliskom

odnosu ili na početku samog odnosa (Descutner & Thelen, 1991). Njime se mjeri zabrinutost osobe o bliskom, partnerskom odnosu bio on u takvoj vezi ili ne, a temelji se na ideji da intimnost postoji samo preko komuniciranja o osobnim informacijama koje su izričito važne za osobu te za koje druga strana pokazuje poštovanje i obzir. Primjer tvrdnji u upitniku je: „Bojala bih se D povjeriti svoje najdublje osjećaje“ pri čemu se D odnosi na osobu koja bi bila ili koja je u bliskom odnosu sa sudionikom. Upitnik se sastoji od 35 čestica, odnosno pitanja kojima se od sudionika traži da procjene svoje osjećaje zbog samootkrivanja, impulzivnosti i preuzimanja rizika u kontekstu osobnih odnosa.

Sudionici na tvrdnje u upitniku odgovaraju birajući odgovor koja ih najbolje opisuje na Likertovoj skali od 5 odgovora („Uopće se ne odnosi na mene“ – 1 do „U potpunosti se odnosi na mene“ – 5).

Ukupni rezultat se formira tako da se zbroje svi odgovori sudionika na česticama, pri čemu je potrebno rekodirati određene čestice. Viši rezultat ukazuje na veću razinu straha od intimnosti.

FIS pokazuje visoku pouzdanost, Cronbachov koeficijent alpha iznosi $\alpha=0,93$.

3.2.3. Upitnik psihološke prilagodbe

Upitnik psihološke prilagodbe (eng. Personality Assessment Questionnaire – PAQ) je upitnik koji sadrži 63 čestice grupirane u sedam ljestvica kojima se procjenjuju karakteristike ličnosti (Rohner, 2004, prema Khaleque i Rohner, 2011), a uključuju: neprijateljstvo/agresivnost (npr., „Razmišljam o tome da se svađam ili budem grub/a“), ovisnost (npr., „Sviđa mi se da me prijatelji sažalijevaju kad sam bolestan/bolesna“), nisko samopoštovanje (npr., „Sviđam se sam/a sebi“), niska samoadekvatnost (npr., „Smatram da ono što želim mogu raditi jednako dobro kao i drugi ljudi“), emocionalna neresponzivnost (npr., „Teško mi je drugima pokazati osjećaje“), emocionalna nestabilnost (npr., „Osjećam se loše ili se naljutim kad pokušavam napraviti nešto i pritom ne uspijem“) te negativan pogled na svijet (npr., „Mislim da je život lijep“). Za potrebe ovog istraživanja korišten je upitnik od 42 čestice.

Sudionici na tvrdnje odgovaraju odabirom jednog od ponuđenih odgovora na Likertovoj skali od 1 do 4 pri čemu odgovor 1 označava tvrdnju „*gotovo uvijek točno*“, a odgovor 4 „*gotovo uvijek netočno*“.

Ukupni rezultat se dobiva zbrajanjem rezultata na svih 7 ljestvica, pri čemu je potrebno rekodiranje neke čestice. Rezultati se kreću u rangu od minimalnih 42 koji označavaju zdravu psihološku prilagodbu do maksimalnih 168 koji indicira na ozbiljnu psihološku neprilagodbu. Upitnik je formiran na način da rezultat od 105 i više upućuje na to da se osoba percipira u većoj mjeri neprilagođenom nego prilagođenom.

Pouzdanost upitnika iznosi $\alpha=0,90$ što je pokazatelj da upitnik ima visoku pouzdanost.

3.2.4. Rosenbergov upitnik samopoštovanja

Rosenbergov upitnik samopoštovanja (eng. Rosenberg Self-Esteem Scale – RSE, Rosenberg, 1965) je upitnik kojim se mjeri globalno samopoštovanje, odnosno ono što pojedinac misli o sebi kao o ličnosti, koje je sastavljeno od povezanih aspekata samopoimanja. Skala sadrži deset tvrdnji od kojih je pet definiranih u pozitivnom (npr., „Mislim da vrijedim barem koliko i drugi ljudi“), a ostalih pet u negativnom smjeru („Sve sam više svjestan/svjesna da vrlo malo vrijedim“).

Sudionici za svaku tvrdnju na skali od 1 do 4 iskazuju stupanj slaganja s pojedinom tvrdnjom („u potpunosti se slažem“ – 1, do „u potpunosti se ne slažem“ – 4).

Ukupni rezultat se formira zbrajanjem odgovora na tvrdnje uz prethodno obrnuto kodiranje nekih tvrdnji, a raspon rezultata se kreće od minimalnih 1 do maksimalnih 36 bodova. Veći rezultat upućuje na nižu razinu samopoštovanja.

Po pitanju mjernih karakteristika upitnika dobivena je visoka pouzdanost ($\alpha=0,89$).

3.2.5. Upitnik o osobnim podacima

Upitnik formiran u svrhu prikupljanja sociodemografskih podataka sudionika poput dobi i spola.

3.3. Postupak

Podaci u ovom radu prikupljeni su u okviru međunarodnog projekta nazvanog Strah od intimnosti (eng. Fear of Intimacy Project - FOI). Voditelj međunarodnog istraživanja bio je Ronald P. Rohner iz Centra za istraživanje interpersonalnog prihvaćanja i odbijanja Sveučilišta u Connecticutu, SAD, dok je u Hrvatskoj istraživanje vodila doc. dr. sc. Renata Glavak Tkalić s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar.

Podaci u ovom istraživanju prikupljeni su grupno tijekom redovnih predavanja u trajanju od oko 35 minuta. Neposredno prije provođenja istraživanja sudionicima je ukratko objašnjena svrha istraživanja, naglašeno je kako je sudjelovanje anonimno, kako će rezultati biti korišteni isključivo u znanstvene svrhe te će biti obrađivani i prikazivani samo skupno. Sudionicima je unaprijed rečeno da ne moraju sudjelovati u istraživanju ako to ne žele i da mogu od njega odustati u bilo kojem trenutku. Također, ukoliko su imali nejasnoća i pitanja prilikom ispunjavanja upitnika, mogli su pozvati istraživače. Po završetku istraživanja, istraživači su prikupili upitnike te se sudionicima zahvalili na sudjelovanju.

4. REZULTATI

Kako bismo odgovorili na prvi problem istraživanja, provedeni su *t*-testovi za spolne razlike.

Tablica 1. Deskriptivna statistika i spolne razlike u mjerama percipiranih dimenzija roditeljskog prihvaćanja-odbijanja, straha od intimnosti, samopoštovanja te psihološke prilagodbe

	SPOL	N	M	sd	t
Očevo prihvaćanje/toplina	Muško	89	25.51	6.02	-.66
	Žensko	133	26.04	5.84	
	Ukupno	222	25.83	5.91	
Majčino prihvaćanje/toplina	Muško	91	29.20	4.03	-.83
	Žensko	144	29.60	3.30	
	Ukupno	235	29.44	3.60	
Očevo neprijateljstvo/agresivnost	Muško	89	8.58	3.23	.48
	Žensko	134	8.37	3.23	
	Ukupno	223	8.46	3.23	
Majčino neprijateljstvo/agresivnost	Muško	91	7.99	3.27	.39
	Žensko	144	7.84	2.58	
	Ukupno	235	7.90	2.86	
Očeva indiferentnost/zanemarivanje	Muško	89	9.54	3.71	-1.15
	Žensko	134	10.14	3.92	
	Ukupno	223	9.90	3.84	
Majčina indiferentnost/zanemarivanje	Muško	91	7.60	2.42	-.52
	Žensko	144	7.77	2.38	
	Ukupno	235	7.71	2.39	
Očevo nediferencirano odbijanje	Muško	89	4.93	1.85	.14
	Žensko	133	4.89	2.18	
	Ukupno	222	4.91	2.05	
Majčino nediferencirano odbijanje	Muško	91	4.47	1.63	-.10
	Žensko	144	4.49	1.37	
	Ukupno	235	4.48	1.47	
Samopoštovanje	Muško	91	33.18	5.89	-.23
	Žensko	144	33.33	4.65	
	Ukupno	235	33.72	5.15	
Psihološka prilagodba	Muško	91	82.58	15.90	.14
	Žensko	140	82.29	14.49	
	Ukupno	231	82.41	15.03	
Strah od intimnosti	Muško	91	76.23	20.88	.41
	Žensko	141	75.06	21.99	
	Ukupno	232	75.52	21.52	

p*<.05, *p*<.01

Iz podataka u Tablici 1. možemo uočiti kako i muški i ženski sudionici u prosjeku svoje majke ($M=29.44$; $sd=3.60$) i očeve ($M=25.83$; $SD=5.91$) percipiraju toplima i prihvaćajućima. Za sudionike se također može zaključiti da iskazuju nisku razinu straha od intimnosti u odnosima s drugim osobama bez obzira na spol. I muški i ženski sudionici iskazuju srednje visoku do visoku razinu samopoštovanja. Posljednja varijabla, psihološka prilagodba, procijenjena je pozitivnom i kod muških i kod ženskih sudionika.

Kada varijablu roditeljskog prihvaćanja-odbijanja razgraničimo na četiri dimenzije od kojih se sastoji, možemo donijeti nešto detaljniji zaključak o percepciji roditelja od strane sudionika. Kao što je već navedeno, sudionici percipiraju roditelje prihvaćajućima i toplima. Nadalje, po pitanju dimenzije neprijateljstva/agresivnosti ponovno se uočava slaganje muških i ženskih sudionika da se i očevi i majke percipiraju kao prijateljski i neagresivni. Također, sudionici svoje očeve i majke ne percipiraju kao indiferentne i zanemarujuće, a spolne razlike nema niti kod percipiranja očeva i majki nisko na razini nediferenciranog odbijanja, čije su prosječne vrijednosti najniže od svih promatranih varijabli.

S obzirom na dobivene rezultate deskriptivne statistike i rezultate t-testova možemo zaključiti kako u procjeni svih varijabli uključenih u istraživanje ne postoji statistički značajna razlika između muškaraca i žena (Tablica 1).

Kako bismo odgovorili na drugi problem izračunate su korelacije te su rezultati ponovno obrađivani posebno za ženske i posebno za muške sudionike. Tablica 2. prikazuje korelacije ispitivanih varijabli na uzorku muškaraca.

Kod studenata može se uočiti da su utvrđene statistički značajne pozitivne korelacije straha od intimnosti s dimenzijama percipiranog očevog prihvaćanja-odbijanja, odnosno percipiranim očevim neprijateljstvom-agresivnošću i očevim nediferenciranim odbijanjem, te s psihološkom prilagodbom, dok je utvrđena negativna korelacija sa samopoštovanjem. Što je kod muškaraca percipirano očevo neprijateljstvo i nediferencirano odbijanje veće, to je razina straha od intimnosti u odnosima veća. Nadalje, što je razina samopoštovanja kod muškaraca manja, strah od intimnosti je veći. Veći strah od intimnosti kod muškaraca povezan je s lošijom psihološkom prilagodbom, odnosno oni koji pokazuju neprilagođenost u odnosima iskazuju veći strah od intimnosti s drugom osobom.

Tablica 2. Korelacije između percipiranih dimenzija roditeljskog prihvaćanja-odbijanja, straha od intimnosti, psihološke prilagodbe te samopoštovanja kod muškaraca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Očevo prih./top.	1	-,63**	-,85**	-,62**	,52**	-,43**	-,55**	-,41**	,34**	-,27**	-,10
2. Očevo nepr./agr.		1	,69**	,62**	-,37**	,35**	,39**	,36**	-,24*	,25**	,18*
3. Očeva indif./zan.			1	,76**	-,52**	,49**	,67**	,54**	-,37**	,31**	,16
4. Očevo nedif. odb.				1	-,47**	,36**	,51**	,46**	-,46**	,43**	,19*
5. Majčino prih./top.					1	-,69**	-,74**	-,74**	,39**	-,25**	-,17
6. Majčino nepr./agr.						1	,63**	,76**	-,34**	,26**	,09
7. Majčina indif./zan.							1	,69**	-,29**	,19*	,01
8. Majčino nedif. odb.								1	-,24*	,20*	,02
9. Samopošt.									1	-,72**	-,51**
10. Psih. prilagodba										1	,53**
11. Strah od intimnosti											1

*p<.05, **p<.01

Visoka pozitivna povezanost percepcije očevog prihvaćanja-topline i percepcije majčinog prihvaćanja-topline, odnosno što muški sudionici više percipiraju oca prihvaćajućim i toplim viša je razina percipiranja majki na isti način. Vrlo visoke negativne korelacije primijećene su za varijablu očevog prihvaćanja i topline i ostalih dimenzija percipiranog očevog ponašanja, odnosno rezultati ukazuju da što je više otac percipiran prihvaćajućim i toplim, to je s druge strane manje percipiran neprijateljskim i agresivnim, indiferentnim i zanemarujućim te nediferencirano odbijajućim. Slični nalazi su utvrđeni između očevog prihvaćanja i topline te dimenzija majčinog odbijanja. Majčino prihvaćanje procijenjeno je na vrlo sličan način kao i očevo gotovo s podjednakim koeficijentima korelacije. Također, psihološka prilagodba značajno je povezana sa svim dimenzijama očevog i majčinog prihvaćanja-odbijanja i to negativno s roditeljskom toplinom – prihvaćanjem, dok je s ostalim dimenzijama utvrđena pozitivna korelacija. Vrlo visoka negativna korelacija utvrđena je i

između samopoštovanja i psihološke prilagodbe što znači da je veća razina samopoštovanja kod muškaraca povezana s manjom razinom psihološke prilagodbe ili što je kod muškarca samopoštovanje više niža je psihološka neprilagođenost. Gotovo su sve značajne korelacije ispitivanih varijabli srednje ili visoke.

Tablica 3. Korelacije između percipiranih dimenzija roditeljskog prihvaćanja-odbijanja, straha od intimnosti, psihološke prilagodbe te samopoštovanja kod žena

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Očevo prih./top.	1	-,65**	-,85**	-,64**	,38**	-,24**	-,29**	-,25**	,19*	-,23**	-,19*
2. Očevo nepr./agr.		1	,64**	,63**	-,25**	,37**	,15*	,28**	-,23**	,32**	,13
3. Očeva indif./zan.			1	,67**	,30**	,23**	,33**	,20*	-,17*	,25*	,16*
4. Očevo nedif. odb.				1	-,23**	,23**	,14	,44**	-,14	,18*	,16*
5. Majčino prih./top.					1	-,54**	-,73**	-,54**	,15*	-,15*	-,12
6. Majčino nepr./agr.						1	,40**	,46**	-,24**	,35**	,22**
7. Majčina indif./zan.							1	,41**	-,12	,22**	,14
8. Majčino nedif. odb.								1	-,01	,18*	,07
9. Samopošt.									1	-,64**	-,40**
10. Psih. prilagodba										1	,53**
11. Strah od intimnosti											1

*p<.05, **p<.01

Iz Tablice 3. vidljivo je da je strah od intimnosti kod žena negativno povezan s percipiranom očevom toplinom–prihvaćanjem, a pozitivno s percipiranom očevom indiferentnošću–zanemarivanjem i nediferenciranim odbijanjem te majčnim neprijateljstvom-agresivnošću. Što žene percipiraju oca manje toplim i prihvaćajućim i više indiferentnim i nediferencirano odbijajućim, to je strah od intimnosti veći. Nadalje, strah od intimnosti je veći što više percipiraju majke kao neprijateljske i agresivne.

I na uzorku žena utvrđene su negativne korelacije između roditeljske topline – prihvaćanja i ostalih dimenzija roditeljskog ponašanja (neprijateljstvo-agresivnost, indiferentnost-zanemarivanje i nediferencirano odbijanje). Samopoštovanje kod žena značajno je pozitivno povezano s očevom i majčinom toplinom-prihvaćanjem, a negativno s očevim i majčnim neprijateljstvom-agresivnošću, odnosno što žene svoje roditelje percipiraju kao manje tople i prihvaćajuće, a više kao neprijateljske to je njihovo samopoštovanje niže. Nadalje, samopoštovanje je negativno povezano i s očevom indiferentnošću zanemarivanjem, odnosno žene koje percipiraju svog oca kao više zanemarujućeg imaju niže samopoštovanje. Na uzorku žena psihološka prilagodba je negativno je povezana s očevom i majčinom toplinom-prihvaćanjem, a pozitivno sa svim dimenzijama i očevog i majčinog percipiranog odbijanja. Kod žena je veća percipirana roditeljska toplina-prihvaćanje i percipirano manje neprijateljstvo-agresivnost, indiferentnost-zanemarivanje i nediferencirano odbijanje povezano s boljom psihološkom prilagodbom.

Tablica 4. Rezultati hijerarhijske multiple regresijske analize za predviđanje straha od intimnosti kod muškaraca

Prediktori	β	R^2	ΔR^2
1. korak		.26	.26**
Samopoštovanje	-.28*		
2. korak		.35	.09**
Očeva toplina-prihvaćanje	.36		
Majčina toplina-prihvaćanje	-.39*		
Očeva agresivnost-neprijateljstvo	.13		
Majčina agresivnost-neprijateljstvo	-.08		
Očeva indiferentnost-zanemarivanje	.45		
Majčina indiferentnost-zanemarivanje	-.33*		
Očevo nediferencirano odbijanje	-.20		
Majčino nediferencirano odbijanje	-.17		
3. korak		.41	.06**
Psihološka prilagodba	.36**		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Da bismo odgovorili na treći problem istraživanja, odnosno provjerili doprinose li varijable uključene u istraživanje značajno objašnjenju straha od intimnosti, proveli smo hijerarhijsku regresijsku analizu zasebno za muški i ženski uzorak. Kao što se iz Tablice 4. može uočiti (prikazani su prediktori iz trećeg koraka analize), u analizu smo u prvom koraku kao prediktor uveli samopoštovanje, u drugom koraku smo kao prediktore uveli četiri dimenzije percipiranog očevog roditeljskog ponašanja i četiri dimenzije percipiranog majčinog roditeljskog ponašanja te u trećem koraku psihološku prilagodbu.

Iz Tablice 4. vidljivo je da je prvi korak hijerarhijske regresijske analize kod muškaraca značajan ($R^2=.26$; $p<.05$) što znači da samopoštovanje samostalno doprinosi objašnjenju straha od intimnosti. Drugi korak u hijerarhijskoj regresijskoj analizi također je značajan ($R^2=.35$; $p<.05$), a dimenzije majčina toplina-prihvatanje ($\beta=-.39$; $p<.05$) te majčina indiferentnost-zanemarivanje ($\beta=-.33$; $p<.05$) iskazuju značajan individualni doprinos predviđanju straha od intimnosti. Ali bitno je naglasiti da su dimenzije majčine topline i prihvatanja i indiferentnosti-zanemarivanja zapravo supresor varijable, zbog toga što su u regresijskoj analizi one značajne, no njihove korelacije s varijablom straha od intimnosti su neznačajne (Tablica 2). Samim time navedene varijable nemaju adekvatna svojstva za daljnju interpretaciju, štoviše njihova daljnja analiza mogla bi proizvesti pogrešne i nevjerodostojne nalaze. Uvođenje varijable psihološke prilagodbe kao trećeg koraka u analizi pokazuje se značajnim, odnosno psihološka prilagodba ima visok individualni doprinos objašnjenju straha od intimnosti ($\beta=.36$; $p<.01$). Percipiranim roditeljskim prihvaćanjem-odbijanjem, samopoštovanjem te psihološkom prilagodbom moguće je objasniti ukupno 41% straha od intimnosti kod muškaraca.

Tablica 5. Rezultati hijerarhijske multiple regresijske analize za predviđanje straha od intimnosti kod žena

Prediktori	β	R^2	ΔR^2
1. korak		.16	.16**
Samopoštovanje	-.05		
2. korak		.20	.05**
Očeva toplina-prihvatanje	-.22		
Majčina toplina-prihvatanje	-.01		
Očeva agresivnost-neprijateljstvo	-.20		
Majčina agresivnost-neprijateljstvo	.09		
Očeva indiferentnost-zanemarivanje	-.18		
Majčina indiferentnost-zanemarivanje	.04		
Očevo nediferencirano odbijanje	.21		
Majčino nediferencirano odbijanje	-.15		
3. korak		.33	.12**
Psihološka prilagodba	.51**		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablica 5. prikazuje rezultate hijerarhijske regresijske analize (prikazani su prediktori iz trećeg koraka analize) na uzorku žena koji se ponešto razlikuju od podataka dobivenih na muškarcima. Kod žena se prvi korak, varijabla samopoštovanja, pokazuje statistički značajnom ($R^2=.16$; $p < .05$), što znači da samopoštovanje pokazuje individualni doprinos predviđanju straha od intimnosti, no u trećem koraku analize značajnost samopoštovanja kao prediktora u objašnjenju straha od intimnosti se gubi ($\beta = -.05$; $p > .05$). Drugi korak kod sudionica značajan je ($R^2=.20$; $p < 0.05$), tako da možemo reći da percipirana roditeljska ponašanja koja smo razmatrali u ovom istraživanju kod žena također mogu objasniti strah od intimnosti kao skup varijabli, no za razliku od muškaraca nijedna dimenzija roditeljskog prihvatanja-odbijanja nije pokazala značajan samostalan doprinos. Za razliku od toga, varijabla psihološke prilagodbe se kao i kod muškaraca pokazala značajnom te također ima visok individualni doprinos ($\beta = .51$; $p < .01$). Navedenim varijablama moguće je objasniti 33% straha od intimnosti žena.

5. RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos percipiranog roditeljskog prihvaćanja-odbijanja, odnosno prisjećanja prihvaćanja-odbijanja od strane oca i majke u djetinjstvu, psihološke prilagodbe, razine samopoštovanja te straha od intimnosti u partnerskim odnosima kod mladih odraslih osoba.

Rezultati koji su dobiveni analizom prikupljenih podataka upućuju na to da i muški i ženski sudionici istraživanja percipiraju svoje roditelje toplima i prihvaćajućima što je u skladu s očekivanjima i prethodnim istraživanjima (Khaleque, Rohner i Laukkala, 2008; Machado, Machado, Neves i Fávero, 2014) jer je istraživanje provedeno na nekliničkom uzorku mladih odraslih osoba. Nadalje, roditelji su na dimenzijama odbijanja (agresivnost-neprijateljstvo, indiferentnost-zanemarivanje te nediferencirano odbijanje) procijenjeni kao neodbijajući što može upućivati na to da je između velike većine sudionika i njihovih roditelja postojao zadovoljavajući odnos u djetinjstvu.

Ovo istraživanje u skladu je s prethodnim istraživanjima da se utjecaj odnosa roditelj-dijete proteže u odraslu dob, a istovremeno sugerira da priroda i kvaliteta roditelj-dijete veze ima potencijal da utječe na prirodu i kvalitetu kasnijih romantičnih odnosa. Što se tiče odnosa straha od intimnosti i roditeljskog prihvaćanja-odbijanja dobiveni su rezultati koji ukazuju na postojanje spolne razlike u strahu od intimnosti što je u skladu s prijašnjim istraživanjima (Thelen i sur., 2000; Phillips i sur., 2013). Naime, značajna negativna povezanost dobivena je jedino između očeve topline - prihvaćanja i straha od intimnosti kod sudionica što se može objasniti time što žene češće traže od partnera iskazivanje osjećaja i dijeljenje intimnih informacija (Greenfield i Thelen, 1997). Također, utvrđeno je da je strah od intimnosti viši kod žena koje svoje očeve percipiraju kao više indiferentne i nediferencirano odbijajuće, a majke kao neprijateljske i agresivne. Slične nalaze dobio je Armstrong (2014) koji je svojim istraživanjem nastojao utvrditi važnost odnosa između oca i kćeri te učinaka koje taj odnos ima na kasniji ljubavni život kćeri. U istraživanje su bile uključene studentice u dobi između 18 i 24 godine te su im dani upitnici kojima su ispitivani odnosi s ocem tijekom rane adolescencije. Zaključci do kojih je autor došao stavljaju naglasak na kvalitetu odnosa i kvalitetu provedenog vremena oca s kćeri zbog toga što je kvalitetniji odnos povezan sa samootkrivanjem, ali i s razinom straha od intimnosti. Između dvije navedene varijable dobivena je negativna povezanost, odnosno sudionice koje su opisivale svoj odnos s ocem bliskim te provodile više vremena sa svojim ocem iskazivale su niže razine straha od

intimnosti u romantičnim vezama. Zašto se kod žena uočava veća sklonost za intimnošću pokušali su objasniti Hook i suradnici (2003) u kontekstu braka. Oni navode kako kod žena postoji veća tendencija indiciranja komunikacije s njihovim muževima u većoj mjeri nego što to muševci čine jer za žene razgovori često znače pregovore za bliskost tijekom kojih se nastoje postići sporazum, ali i istovremeno davanje i primanje podrške. S druge strane, žene češće izražavaju empatiju u svojim odnosima nego muškarci, a sama njihova usmjerenost na dobrobit drugih ljudi kod njih razvija osjećaj i razumijevanje osjećaja istih.

Vrlo visoke povezanosti očevih i majčinih dimenzija prihvaćanja – odbijanja mogu upućivati na važnost obraćanja pažnje na međusoban odnos između roditelja i njegov utjecaj na djecu i njihov pogled na međuljudske odnose. Obiteljska struktura te atmosfera koja vlada unutar obitelji ostavljaju velik trag na stav o romantičnim vezama i odnosima s partnerima. U ovom istraživanju je 9,4% sudionika bilo iz obitelji s rastavljenim roditeljima, a 7,2% njih je naznačilo da su majka ili otac udovci pa je stoga bitno sagledati i utjecaj strukture obitelji. Veliku ulogu formiranju stava i razmišljanja o ljubavnim odnosima ima Bandurina teorija socijalnog učenja i to iz vrlo jednostavnog razloga što mladi odrasli oblikuju svoje ponašanje u odnosima prema partnerima s obzirom na promatranje odnosa i stanja među vlastitim roditeljima (Cui i Fincham, 2010). Tako djeca od malih nogu uče i percipiraju različite oblike konflikata kojima kasnije oblikuju svoje vlastito ponašanje u konfliktnim situacijama. Nadalje, autori su svojim radom željeli potvrditi pretpostavke o teoriji socijalnog učenja, odnosno provjeriti kakve učinke rastava roditelja ili različiti konflikti u braku roditelja imaju na romantične veze njihove djece mlađe odrasle dobi. U istraživanju je sudjelovalo 285 sudionika od kojih je većina bila u romantičnim vezama (N=245) i u obiteljima s roditeljima u bračnoj zajednici (N=206). Rezultati koje su autori dobili upućuju na postojanje dva potencijalna mehanizma: razvod roditelja pokazao se povezanim sa stavom prema razvodu i to na način da je stav prema razvodu bio pozitivniji i značajniji od stava prema braku, a s druge strane negativan stav prema braku bio je povezan s manjim stupanjem i obvezivanjem u trenutnim romantičnim odnosima što je rezultiralo lošijom kvalitetom veze. Također, bračni sukobi roditelja bili su pozitivno povezani s ponašanjem sudionika prema partnerima u konfliktnim situacijama što je ponovno vodilo procjeni kvalitete partnerskog odnosa lošom. Što su sudionici procjenjivali konflikte među roditeljima češćim, intenzivnijim te bez rješenja to su izvještavali o više konfliktnih situacija u njihovim vlastitim vezama s partnerima. S obzirom na sve dobiveno, autori su zaključili kako djeca socijalnim učenjem (promatranjem

odnosa između roditelja) uistinu mogu koncipirati stav o vlastitim i općenito o romantičnim odnosima.

Sljedeći bitni nalazi odnose se na povezanost roditeljskog prihvaćanja i psihološke prilagodbe mladih. U ovom istraživanju se psihološka prilagodba kao varijabla pokazala značajno povezana sa svim ostalim promatranim varijablama što može upućivati na činjenicu koliko je psihološka prilagodba uistinu vjerodostojan pokazatelj važnosti različitih utjecaja i učinaka na njen razvoj. Osim toga, varijabla psihološke prilagodbe je individualno značajno pridonijela objašnjenju straha od intimnosti i kod muškaraca i kod žena i na taj način objasnila značajan dio varijance. I kod muškaraca i kod žena uočen je isti smjer povezanosti psihološke prilagodbe s drugim varijablama, odnosno što je veća percipirana očeva i majčina toplina - prihvaćanje razina procijenjene psihološke prilagodbe je niža, kao i razina samopoštovanja, no veća razina straha od intimnosti u odnosima povezana je s nižom razinom psihološke prilagodbe, što je u skladu s brojnim prethodnim istraživanjima iz različitih dijelova svijeta (Khaleque i sur., 2008; Ripoll-Núñez i Alvarez, 2008; Varan, Rohner i Eryukseln, 2008; Khaleque i Rohner, 2011; Putnick i sur., 2014; Sultana i Khaleque, 2015). Khaleque i suradnici (2008) svojim su istraživanjem utvrdili da je prisjećanje očeve topline - prihvaćanja u djetinjstvu na jedinstven način povezano s varijacijama u psihološkoj prilagodbi kod žena i kod muškaraca. No, postavlja se pitanje zašto je na očevo prihvaćanje stavljen toliki naglasak. Istraživači navode kako jedno od objašnjenja leži u patrijarhalnosti društva, odnosno dominaciji muškaraca u obitelji jer djeca mogu percipirati svoje očeve kao moćnijima i pridati im veći prestiž nego majkama. S druge strane, odnos vremena proveden s majkom i ocem u djetinjstvu često je nerazmjern pa kao rezultat provođenja više vremena s majkom, djeca postanu naviknuta na majčina ponašanja i manje osjetljiva na iste dok zbog manjka provedenog vremena s ocem dolazi do promjene u percepciji povratnih informacija od strane oca. Zbog toga djeca mogu biti više pod utjecajem ponašanja očeva i njihovih pokazatelja ljubavi nego majki. Pridavanje većeg stupnja moći i prestiža ocu dovodi do većeg strahopoštovanja oca i veće utjecajnosti (Sultana i Khaleque, 2015), a autori navode kako je kod percipiranja očeva moćnijima i prestižnijima od majki razina procijenjene psihološke prilagodbe također bila viša bez obzira na spol. S druge strane, Glavak-Tkalić i Kukolja-Cicmanović (2014) pronašle su suprotne rezultate navedenima, odnosno što su očevi više percipirani kao moćniji u usporedbi s majkama, kćeri su iskazivale manje razine psihološke prilagodbe. Veća razina psihološke prilagodbe kod kćeri uočena je kod percipiranja majki moćnijima od očeva, što su autorice također pokušale objasniti različitim ulogama koje majke

i očevi imaju tijekom odrastanja djeteta. Majke su češće više uključene u brigu o djeci, provode više vremena s njima te preuzimaju veću odgovornost u donošenju važnih odluka vezanih za djecu.

Vrlo značajnu varijablu u ovom istraživanju predstavlja i samopoštovanje. Rezultati upućuju na to da je veće iskazivanje brige, topline i prihvaćanja s roditeljske strane kod potomaka povezano s višom razinom samopoštovanja, odnosno da negativna ponašanja i emocije spram djece imaju negativno djelovanje na razinu samopoštovanja. Također, dimenzije odbijanja od strane oba roditelja povezane su s nižom razinom samopoštovanja kod muškaraca, dok je kod žena utvrđena povezanost većeg roditeljskog neprijateljstva-agresivnosti, te većeg očevog zanemarivanja-indiferentnosti s nižom razinom samopoštovanja kod žena. Neprihvatanje u bilo kojem obliku odnosa dovodi do narušavanja pozitivne slike o sebi jer se osobe s niskim samopoštovanjem boje i žele zaštititi od budućih odbijanja i doživljavanja negativnih i bolnih iskustava (Murray i sur., 2002). Jedno od potencijalnih objašnjenja povezanosti samopoštovanja i straha od intimnosti može biti u tome što osobe niskog samopoštovanja sebe ne smatraju zanimljivim, uspješnim, privlačnim ili vrijednim tuđe pažnje pa s toga nemaju mnogo toga za dijeliti o sebi s partnerom. Osobe s niskim samopoštovanjem ulaze u veze s različitim iracionalnim mislima, emocijama i postupcima zbog čega se osjećaju izgubljeno u odnosima s drugima što dovodi do toga da mogu izgubiti svoju unutarnju kontrolu i pasti pod utjecaj partnera i njegovog ponašanja (Zeigler-Hill, Fulton i McLemore, 2011).

Postoje brojni čimbenici koji doprinose formiranju slike o sebi, no ono što su Robins i suradnici (2002) primijetili jest da se među svima naglasak može staviti na socijalni utjecaj koji ima učinak na pojedinca od njegovih najmlađih dana do same smrti. Upravo se zbog njih samopoštovanje tijekom života može promatrati kao fluktuacijski tok jer je prema rezultatima istraživanja tijekom djetinjstva razina samopoštovanja visoka, a potom u adolescenciji opada da bi tijekom odrasle dobi postepeno ponovno porasla do starije dobi kada dolazi do oštrog pada. Tako je maloj djeci izrazito bitno mišljenje njihovih roditelja i način na koji roditelji reagiraju na njihovo ponašanje. Internaliziranje roditeljskog prihvaćanja ili neprihvatanja je vrlo važno u formiranju samopoštovanja kod male djece (Harter, 1987, prema Harter, 1993). Autorica navodi kako se za formiranje pozitivnog viđenja sebe bazira na četiri čimbenika: odnos roditelja i djeteta, postupci za nošenje s djetetovim nepoželjnim emocijama, samoprihvatanje i socijalno ponašanje. U djetinjstvu, dom i obitelj s kojom djeca žive prvo su mjesto na kojem djeca grade odnos s drugim ljudima i prvi su izvor informacija na temelju

kojih dijete može formirati sliku o sebi (Hosogi, Okada, Fujii, Noguchi i Watanabe, 2012). Ulaskom u adolescenciju dolazi do nekih promjena u odnosima s okolinom, a osim reakcija roditelja, veliki se naglasak stavlja na reakcije i mišljenja vršnjaka koji su jedan od bitnijih faktora u oblikovanju slike o sebi (Harter, 1993). U doba „bure i oluje“ adolescentima vršnjaci postanu toliko značajni i utjecajni da ih se može svrstati među privržene figure (Burhmester, 1992; Carlo i sur., 1999, prema Laible, Carlo i Roesch, 2004) zbog toga što postaju izvor emocionalne podrške, predstavljaju sigurnu bazu i utočište, imaju razumijevanja te znaju kako zadovoljiti neke od potreba svojih prijatelja (Hazan i Zeifman, 1999, prema Laible, Carlo i Roesch, 2004). U toj dobi podrška od strane vršnjaka procjenjuje se značajnijom od roditeljske, što ne znači da podrška od oca i majke nema nikakvo značenje za adolescente. Baš naprotiv, proučavajući mnoge radove Bean i Northrup (2009) uočili su da su roditeljska podrška i prihvaćanje izrazito relevantni za formiranje pozitivne slike o sebi, odnosno zdrave razine samopoštovanja kod djece uz pokazivanje djetetu da je voljeno i davanje emocionalne podrške.

Provedeno istraživanje ima nekoliko ograničenja i nedostataka. Uzorak ispitanika u ovom istraživanju je prigodan uzorak i čine ga studenti pa je generalizacija dobivenih rezultata ograničena. Također, obuhvaćen je neravnomjeran omjer muških i ženskih sudionika pa stoga ne možemo dobiti vjerodostojnu usporedbu s obzirom na spol. Uz navedeno, rezultati istraživanja temelje se na procjenama ispitanika o njihovom odnosu s roditeljima u razdoblju između 7 i 12 godina tj. ispitanici su se trebali dosjećati tog perioda svog života. Takve procjene mogu biti točne, ali mogu biti i rezultat rekonstrukcije događaja iz djetinjstva te stoga biti pristrane i neistinite. S obzirom na to da se istraživanje temelji na samoprocjenama ispitanika, a radi se o specifičnoj tematici bitno je naglasiti da je za istraživanja roditeljskog prihvaćanja/odbijanja te partnerskih odnosa bitan upravo subjektivan doživljaj ispitanika. Kako su podaci za ovo istraživanje prikupljeni u sklopu jednog šireg istraživanja, još jedan nedostatak ovog istraživanja je i duljina upitnika. Moguće je da je sudionicima pred kraj upitnika već bilo zamorno i da nisu mogli više pažljivo i koncentrirano pratiti pitanja i odgovarati na njih. Jedno od ograničenja je u samoj prirodi istraživanja, odnosno istraživanje nije longitudinalno pa stoga onemogućava donošenje zaključaka o uzročno-posljedičnim odnosima između promatranih varijabli.

U budućim istraživanjima poput ovoga bilo bi vrlo poželjno provesti longitudinalno istraživanje kako bi se obuhvatile sve bitne pojave i promjene koje se događaju vezano za određenu životnu dob. Odnosno, ovo istraživanje bi trebalo biti dugoročno i uključivati

sudionike od njihovog djetinjstva (dob između 7 i 12 godina) pa sve do mlađe odrasle dobi (dob između 20 i 30 godina) kako bi se kontinuirano mogao pratiti razvoj i odnos između roditeljskog ponašanja prema djeci, samopoštovanja, psihološke prilagodbe i straha od intimnosti. Također, veća pažnja bi se trebala usmjeriti i na procjenu samog odnosa s partnerom kao na primjer zadovoljstvo vezom, prihvaćanje i odbijanje od strane partnera te odnos očekivanog i ostvarenog u odnosu.

Unatoč navedenim nedostacima, doprinos ovog istraživanja posebno je značajan zato što je jedno od rijetkih istraživanja koje proučava odnos između straha od intimnosti u odnosima, percipiranog roditeljskog ponašanja, psihološke prilagodbe te samopoštovanja.

6. ZAKLJUČAK

1. Nisu utvrđene spolne razlike u percepciji roditeljskog prihvaćanja-odbijanja u djetinjstvu (toplina-prihvaćanje, agresivnost-neprijateljstvo, indiferentnost-zanemarivanje i nediferencirano odbijanje), samopoštovanju, psihološkoj prilagodbi te strahu od intimnosti u odnosima. Možemo zaključiti da je hipoteza djelomično potvrđena, odnosno dio hipoteze koji se odnosi na nepostojanje spolnih razlika u percepciji roditeljskog prihvaćanja-odbijanja te psihološkoj prilagodbi je potvrđen, dok dio koji se odnosi na postojanje spolnih razlika u samopoštovanju i strahu od intimnosti u odnosima nije potvrđen.

2. Percipirano očevo nediferencirano odbijanje u djetinjstvu značajno je povezano sa strahom od intimnosti u odrasloj dobi i kod muškaraca i kod žena. Strah od intimnosti negativno je povezan s percipiranom očevom toplinom-prihvaćanjem, a pozitivno s očevom indiferentnošću-zanemarivanjem i majčinom agresivnošću-neprijateljstvom kod žena. Kod muškaraca, strah od intimnosti pozitivno je povezan s očevom agresivnošću-neprijateljstvom. I kod muškaraca i kod žena samopoštovanje je značajno negativno povezano, a psihološka prilagodba značajno pozitivno povezana sa strahom od intimnosti. Možemo zaključiti da je hipoteza djelomično potvrđena, odnosno dio hipoteze koji se odnosi na povezanost percipiranog roditeljskog ponašanja i straha od intimnosti potvrđen je samo za neke dimenzije roditeljskog ponašanja, dok je dio hipoteze koji se odnosi na povezanost psihološke prilagodbe i samopoštovanja sa strahom od intimnosti potvrđen

3. U provjeravanju doprinosa percipiranog roditeljskog prihvaćanja-odbijanja, samopoštovanja te psihološke prilagodbe objašnjenju straha od intimnosti rezultati su pokazali da kod muškaraca psihološka prilagodba i samopoštovanje imaju značajan nezavisan doprinos objašnjenju straha od intimnosti, dok kod žena samo psihološka prilagodba ima značajan nezavisan doprinos objašnjenju straha od intimnosti. Drugim riječima, kod muškaraca niža razina samopoštovanja i lošija psihološka prilagodba doprinose većem strahu od intimnosti, dok kod žena većem strahu od intimnosti doprinosi samo lošija psihološka prilagodba. Možemo zaključiti da je hipoteza djelomično potvrđena, odnosno potvrđen je samo dio hipoteze koji se odnosi na značajan doprinos psihološke prilagodbe i samopoštovanja kod muškaraca, dok je kod žena značajan samo doprinos psihološke prilagodbe objašnjenju straha od intimnosti.

7. POPIS LITERATURE

- Ali, S., Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2015). Pancultural gender differences in the relation between perceived parental acceptance and psychological adjustment of children and adult offspring: A meta-analytic review of worldwide research. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 46*, 1059-1080.
- Armstrong, C. (2014). *Closeness with Fathers and Fear of Intimacy Among College Women*. Objavljeni diplomski rad. Murfreesboro: Middle Tennessee State University.
- Bean, R. A. i Northrup, J. C. (2009). Parental Psychological Control, Psychological Autonomy, and Acceptance as Predictors of Self-Esteem in Latino Adolescents. *Journal of Family Issues, 30*(11), 1486-1504.
- Bjorklund, D. F., & Pellegrini, A. D. (2002). *The origins of human nature: Evolutionary developmental psychology*. Washington, D.C.: APA Books.
- Blackhart, G. C., Nelson, B. C., Knowles, M. L. i Baumeister, R. F. (2009). Rejection Elicits Emotional Reactions but Neither Causes Immediate Distress nor Lowers Self-Esteem: A Meta-Analytic Review of 192 Studies on Social Exclusion. *Personality and Social Psychology Review, 13*(4), 269-309.
- Burns, A. i Dunlop, R. (1998). Parental divorce, parent-child relations, and early adult relationships: A longitudinal Australian study. *Personal relationships, 5*(4), 393-407.
- Cui, M. i Fincham, F. D. (2010). The differential effects of parental divorce and marital conflict on young adult romantic relationships. *Personal relationships, 17*(3), 331-343.
- Del Toro, M. (2012). The Influence of Parent-Child Attachment on Romantic Relationships. *McNair Scholars Research Journal, 8*(1), 1-6.
- Descunter, C. J. i Thelen, M. H. (1991). Development and validation of Fear of Intimacy Scale. *Psychological Assessment, 3*(2), 218-225.
- Feeney, B. C. (2007). The Dependency Paradox in Close Relationships: Accepting Dependence Promotes Independence. *Journal of Personality and Social Psychology, 92*(2), 268-285.

- Glavak-Tkalić, R. i Kukulja-Cicmanović, R. (2014). Effects of Perceived Parental Acceptance–Rejection and Interpersonal Power–Prestige on the Psychological Adjustment of Croatian Adolescents. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 231-239.
- Greenfiled, S. i Thelen, M. (1997). Validation of the Fear of Intimacy Scale with a Lesbian and Gay Male Population. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14, 707-716.
- Harter, S. (1993). Causes and Consequences of Low Self-Esteem in Children and Adolescents. R. F. Baumeister (ur.), *Self-Esteem* (str. 87-116). New York: Springer US.
- Heard, H. E., Gorman, B. K. i Kapinus, C. A., (2008). Family Structure and Self-Rated Health in Adolescence and Young Adulthood. *Population Research and Policy Review*, 27, 773–797.
- Hook, M. K., Gerstein, L. H., Detterich, L. i Gridley, B. (2003). How Close Are We? Measuring Intimacy and Examining Gender Differences. *Journal of Counseling and Development*, 81, 462-472.
- Hosogi, M., Okada, A., Fujii, C., Noguchi, K. i Watanabe, K. (2012). Importance and usefulness of evaluating self-esteem in children. *BioPsychoSocial Medicine*, 6(9), 1-6.
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta- analysis of cross cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and the Family*, 64, 54-64.
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2011). Transnational relations between perceived parental acceptance and personality dispositions of children and adults: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 16, 103-115.
- Khaleque, A., Rohner, R. P., & Laukkala, H. (2008). Intimate partner acceptance, parental acceptance, behavioral control, and psychological adjustment among Finnish adults in ongoing attachment relationships.. *Cross-Cultural Research*, 42, 35-45.
- Lewis, C. i Lamb, M. E. (2003). Father's influences on children's development: The evidence from two-part families. *European Journal of Psychology of Education*, 18(2), 211-228.

- Machado, M., Machado, F., Neves S. i Fávero. M. (2014). How Do Parental Acceptance–Rejection, Power, and Prestige Affect Psychological Adjustment? A Quantitative Study With a Sample of Portuguese College Students. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 295-304.
- Masten, A. S. (2014). Invited commentary: Resilience and positive youth development frameworks in developmental science. *Journal of Youth and Adolescence*, 43, 1018-1024.
- Miljković, D. i Rijavec, M. (2008). *Razgovori sa zrcalom. Psihologija samopouzdanja*. Zagreb: IEP.
- Murray, S. L., Rose, P., Bellavia, M. G., Holmes, G. J. i Kusche, G. A. (2002). When Rejection Stings: How Self-Esteem Constrains Relationship-Enhancement Processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(3), 556–573.
- Naus, P. J. i Theis, J. P. (1994). The Relationship between Fatherly Affirmation and a Man's Self-Esteem and Fear of Intimacy: a Preliminary Examination in Two Cultural Contexts, Canada and the Netherlands. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 3(4), 333-338.
- Nicholas, K. B. i Bieber, S. L. (1996). Parental abusive versus supportive behaviors and their relation to hostility and aggression in young adults. *Child Abuse and Neglect*, 20(12), 1195-1211.
- Phillips, T. M., Wilmoth, J. D., Wall, S. K., Peterson, D. J., Buckley, R., iPhillips, L. E. (2013). Recollected Parental Care and Fear of Intimacy in Emerging Adults. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 21(3), 335- 341.
- Putnick, D. L., Bornstein, M. H., Lansford, J. E., Malone, P. S., Pastorelli, C., Skinner, A. T., Sorbring, E., Tapanya, S., Uribe Tirado, L. M., Zelli, A., Alampay, L. P., Al-Hassan, L. M., Bacchini, D., Bombi, A. S., Chang, L., Deater-Deckard, K., Di Giunta, L., Dodge, K. A. i Oburu, P. (2014). Perceived mother and father acceptance-rejection predict four unique aspects of child adjustment across nine countries. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 1-10.

- Riggio, R. H. (2004). Parental marital conflict and divorce, parent-child relationships, social support, and relationship anxiety in young adulthood. *Personal Relationships, 11*, 99–114.
- Ripoll-Núñez, K. i Alvarez, C. (2008). Perceived Intimate Partner Acceptance, Remembered Parental Acceptance, and Psychological Adjustment Among Colombian and Puerto Rican Youths and Adults. *Cross-Cultural Research, 42*(1), 23-34.
- Robins, R. W., Trzesniewski, K. H., Tracy, J. L., Gosling, S. D. i Potter, J. (2002). Global Self-Esteem Across the Life Span. *Psychology and Aging, 17*(3), 423–434.
- Rohner, R. P. (1986). *The warmth dimension: Foundations of parental acceptance-rejection theory*. Beverly Hills, CA: Sage Publications, Inc.
- Rohner, R. P. (2005). Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ): Test manual. U: R.P. Rohner & A. Khaleque (ur.), *Handbook for the Study of Parental Acceptance and Rejection* (4th ed.) (str. 43-106). Storrs, CT: Rohner Research Publications.
- Rohner, R. P. (2016). Introduction to Interpersonal Acceptance-Rejection Theory (IPARTheory), Methods, Evidence, and Implications. Online Readings in Psychology and Culture, 6(1). <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1055>.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Scheffler, T. S. i Naus, P. J. (1999). The Relationship Between Fatherly Affirmations and a Woman's Self-Esteem, Fear of Intimacy, Comfort with Womanhood and Comfort with Sexuality. *The Canadian Journal of Human Sexuality, 8*(1), 39-45.
- Sobral, M. P., Teixeira, C. P. i Costa, M. E. (2015). Who Can Give Me Satisfaction? Partner Matching in Fear of Intimacy and Relationship Satisfaction. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families, 1-7*.
- Sultana, S. & Khaleque, A. (2015). Differential effects of perceived maternal and paternal acceptance on male and female adult offspring's psychological adjustment. *Gender Issues*. Springer DOI 10.1007/s12147-015-9147-0.
- Thelen, M. H., Vander Wal, J. S., Muir Thomas, A. i Harmon, R. (2000). Fear of Intimacy Among Dating Couples. *Behavior modification, 24*(2), 223-240.

- Vangelisti, A. L. i Beck, G. (2007). Intimacy and fear of intimacy. L. L'Abate (ur.). *Low-Cost Approaches to Promote Physical and Mental Health: Theory, Research, and Practice* (str. 395-414). New York: Springer.
- Varan, A., Rohner, R. P., & Eryuksel, G. (2008). Intimate partner acceptance, parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among Turkish adults in ongoing attachment relationships. *Cross Cultural Research*, 42(1), 46-56.
- Veneziano, R. A. (2003). The Importance of Paternal Warmth. *Cross-Cultural Research*, 37(3), 265-281.
- Zeigler-Hill, V., Fulton, J. J. i McLemore, C. (2011). The role of unstable self-esteem in the appraisal of romantic relationships. *Personality and Individual Differences*, 51, 51–56.